

T.C.  
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
İNSAN HAKLARI ANABİLİM DALI

İNSAN HAKLARINI KORUMANIN ÖZNEL KOŞULLARI OLARAK  
ETİK VE POLİS ETİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA ATILLA ONGUR

101128103

Danışman Öğretim Üyesi  
Prof. Dr. İoanna KUÇURADI

İstanbul, Ekim 2015

T.C. Maltepe Üniversitesi  
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

28.09.2015 tarihinde tezinin savunmasını yapan Mustafa Atilla ONGUR'a ait "İnsan Haklarını Korumanın Öznel Koşulları Olarak Etik ve Polis Etiği" başlıklı çalışma, Jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları Anabilim Dalı İnsan Hakları Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliğiyle /Oy Çokluğuyla** kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İoanna KUÇURADI  
(Başkan) Danışman

Prof. Dr. Sevgi İYİ  
(Üye)

Doç. Dr. Muttalip ÖZCAN  
(Üye)

## ÖNSÖZ

Emniyet Teşkilatının bir üyesi olarak insanlarla sürekli etkileşim halinde olan polislerin durumunu İnsan hakları ve Polis Etiği açısından ele almaya çalıştım. Konuları ele alırken bazen benimde şahit olduğum örnek olayları kaleme aldım. Tez aşamasında danışmanım İoanna KUÇURADİ hocamla bir çok kez bir araya geldik. İoanna hoca benim yazılarda ki anlatım şekli ile ilgili bugüne kadar olan bir çok alışkanlığımda değişiklik yapmamı sağladı. Tez çalışmasının sadece bazı kaynaklardan alıntılar yapıp bunlara biraz da yorum katarak yazı yazmaktan ibaret olmadığını anladım. Yaptığım her ön çalışmada eleştirilerini hem sözlü hem de çalışma dosyası üzerinde gösteren İoanna hoca kitap alternatiflerinden belli bir dine ya da siyasal görüşe bağlı olmayan, konuları genel olarak ele alan yazarların kitaplarını değerlendirmem yolunda telkinlerde bulundu. Eleştirilerini sevecen bir üslupla söyleyerek her ön çalışmadan sonra yapmam gerekenleri bana ayrıntılı olarak anlatan yoğun programında bana da zaman ayıran danışmanım Prof. Dr. İoanna KUÇURADİ hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

12.09.2015

Mustafa Atilla ONGUR

## ÖZET

Vatandaşın haklarının ihlal edilmesi durumunda güvenliği sağlaması gereken polislerin bazılarının olaylara sert müdahale ettiği, vatandaşa karşı olan kaba tutumlar sergilediği ve üniformayı istismar ederek maddi menfaat sağladıkları artık bilinen bir geçektir. Ülkemizde de polis okullarında insan hakları ve etik dersleri eğitim programına eklenerek, polislerin etik dışı davranışları önlenmeye çalışılmış, fakat henüz istenen sonuçlar alınamamıştır.

Yapılan tezde insan haklarının çeşitlerine göre korunması için bireysel olarak etiğe uygun yapılabilecek davranışlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Ayrıca tezde insan haklarının koruyucu olması gereken Devletin en önemli güvenlik görevlilerinden olan polislerin yapabilecekleri etik dışı davranışların önlenmesi için, meslek öncesi te meslek içindeki eğitim faaliyetleriyle ilgili öneriler getirilmiştir.

Anahtar sözcükler: İnsan hakları, etik, polis, vatandaş

## **ABSTRACT**

It is a fact that at present the police, which is expected to protect the citizens in cases of violation of their human rights, sometimes interferes to event violently, behaves rudely toward the citizens and taking advantage of his or her uniform, secures for himself or herself unlawul material gains. Ethics and human rights courses were introduced in the curriculum of police schools in order to fight aganist such behavior; however, this education has not produced the expected results yet.

This study aims at highlighting ways of acting which make possible for the police to behave ethically as an individual while exercising the profession. Taking into consideration that the state has to be the principal protector of human rights, this study also makes a number of suggestions concerning the prevention of unethical conduct for the pre-service and in-service training of the police.

Key words: human rights, , ethics, police, citizen

## İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	1
GİRİŞ	2
<b>BİRİNCİ BÖLÜM</b>	
<b>İNSAN HAKLARI VE ETİK KAVRAMLARI</b>	
1.1. İnsan Hakları	4
1.2. Hakların Sınıflanması	5
1.2.1. Temel Haklar	5
1.2.1.1. Yaşama Hakkı	6
1.2.1.2. Düşünce Özgürlüğü	7
1.2.1.3. Eğitim Hakkı	8
1.2.1.4. Sağlık Hakkı	9
1.2.2. Yurttaşlık Hakları	10
1.3. İnsan Haklarının Korunmasının Koşulları	12
1.3.1. İnsan Haklarının Korunmasını Engelleyen Etkenler	14
1.3.2. İnsan Haklarının Korunmasının Sonuçları	16
1.3.3. İnsan Haklarının Korunmamasının Sonuçları	17
1.4. Etik	18
1.4.1. Etik Değerler	20
1.4.1.1. Etik Kişi Değerleri	20
1.4.1.2. Etik İlişki Değerleri	21
1.4.2. Etik ve İnsan Hakları	21
1.5. Polis ve İnsan Hakları	23
1.5.1. Türkiye'de Polislerin Eğitimi	25
1.5.2. Polislerin İnsan Hakları Eğitimi	25
1.5.3. Etik Eğitimi	26
1.5.4. Polis Okulunda Verilen Polis Etiği ve İnsan Hakları Dersleri İçeriği	27

<b>İKİNCİ BÖLÜM</b>	
<b>AVRUPA POLİS ETİĞİ YÖNETMELİĞİ VE</b>	
<b>TÜRKİYE'DE POLİS MESLEK ETİĞİ İLKELERİ</b>	
<b>2.1. Meslek Etiği</b>	<b>29</b>
<b>2.2. Polis Meslek Etiği</b>	<b>30</b>
<b>2.3. Avrupa Konseyi Polis Etiği Çalışmaları</b>	<b>30</b>
<b>2.4. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği Bölümleri</b>	<b>31</b>
<b>2.4.1. Polisin Amaçları</b>	<b>31</b>
<b>2.4.2. Hukuk Devletinde Polisin Hukuki Alt Yapısı</b>	<b>31</b>
<b>2.4.3. Polis ve Ceza Adaleti Sistemi</b>	<b>32</b>
<b>2.4.4. Polisin Kurumsal Yapısı</b>	<b>33</b>
<b>2.4.5. Polisin Eğitimi</b>	<b>33</b>
<b>2.4.6. İnsan Haklarının Polis İçin Bazı Gerektirdikleri</b>	<b>34</b>
<b>2.4.7. Polisin Soruşturmaları ve Müdahaleleri</b>	<b>35</b>
<b>2.4.8. Polisin Sorumluluğu ve Kontrol Edilmesi</b>	<b>36</b>
<b>2.5. Türk Polis Meslek Etiği İlkeleri</b>	<b>37</b>
<b>2.5.1. Tarafsızlık</b>	<b>37</b>
<b>2.5.2. Toplumun Güvenine Layık ve Saygı değer Olmak</b>	<b>38</b>
<b>2.5.3. Mesleki Etkinlikleri Geliştirmek</b>	<b>39</b>
<b>2.5.4. Mesleki Sorumluluk ve Sır Saklama</b>	<b>40</b>
<b>2.5.5. İşkence ve Her Türlü Kötü Muameleden Kaçınmak</b>	<b>41</b>
<b>2.5.6. Rüşvet ve Hediye Kabul Etmemek</b>	<b>42</b>
<b>2.5.7. Yasadışı Emirleri Yerine Getirmemek</b>	<b>43</b>
<b>2.5.8. Hukukun Üstünlüğünü Ön Planda Tutmak</b>	<b>44</b>
<b>2.6. Kolluk Etik İlkelerinin</b>	<b>44</b>
<b>Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği İle Karşılaştırılması</b>	
<b>SONUÇ VE ÖNERİLER</b>	<b>46</b>
<b>KAYNAKLAR</b>	<b>51</b>
<b>EKLER</b>	
<b>EK 1 KOLLUK ETİK İLKELERİ</b>	<b>54</b>
<b>EK 2 AVRUPA POLİS ETİĞİ YÖNETMELİĞİ</b>	<b>59</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ</b>	<b>65</b>

## KISALTMALAR

A.K.	:Avrupa Konseyi
A.R.E.M.	:Araştırma ve Etütler Merkezi
C.G.T.İ.K.	:Ceza Güvenlik Tedbirleri İnfazı Kanunu
C.M.K .	:Ceza Muhakemeleri Kanunu
E.T.K.	:Emniyet Teşkilatı Kanunu
P.M.Y.O.	: Polis Meslek Yüksek Okulu
POMEM.	: Polis Meslek Eğitim Merkezi
P.V.S.K.	:Polis Vazife ve Salahiyeti Kanunu
T.C.K.	:Türk Ceza Kanunu
T.D.İ.	:Türkiye Denizcilik İşletmeleri



## GİRİŞ

İnsanların birarada düzenli olarak yaşamasını sağlayan yazılı hukuk kuralları vardır. Ayrıca her bölgenin kendine göre yazılı olmayan kültürel değer yargıları mevcuttur. Bunların yanında kişinin günlük hayatta yapıp ettikleriyle koruyabileceği etik değerler bulunmaktadır. Kültürel değer yargılarından farklı olarak, tüm dünyada geçerli olan ve etik değerleri bilen kişi insan haklarına saygı duyar, korunmasına özen gösterir.

İnsan hakları, insanların insan olması niteliği itibarıyla doğuştan sahip olduğu vazgeçilemeyen, devredilemeyen haklardır. Anayasamızın 2. maddesine göre Devlet insan haklarına saygılı olmak zorundadır. Devlet bunu yaparken, özellikle de vatandaşların en önemli ihtiyaçlarından olan güvenlik hizmetlerini yerine getirirken, en başta kendi kurumlarında istihdam ettiği kişilerin insan haklarına saygılı olmasını sağlamak zorundadır. İnsan haklarına saygılı olması gereken ve bu konuda en çok dikkat göstermesi gereken kurumların başında, Devletin silahlı bir kuvveti olan polis teşkilatı ve bu teşkilatın mensuplarıdır.

Etik, insanlararası ilişkilerde değer sorunlarıyla uğraşan ve bunlar hakkında bilgi ortaya koyan bir bilgi alanıdır.

Polis teşkilatının görevlerini ortaya koyan hukuk kuralları vardır. (Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu). Bundan başka, Emniyet mensupları gibi tüm kolluk görevlileri için Kolluk Etik Kuralları mevcuttur. Ama sorgulanması gereken, halkla ikili ilişkilerde bulunan polislerin bu kuralları neden uygulamadıklarıdır. Örneğin, herhangi bir sebeple gözaltında bulunan zengin bir iş adamı için polis memuru, o kişiyi nezarethanede değil de polis merkezinin rahat bir odasında geceyi geçirmesine izin veriyor, ama kendisinden hiçbir menfaat elde edemeyeceği bir kişi olduğunda, yakınları ile görüşmesine müsaade etmeyerek katı bir tutum sergileyebiliyor.

Tabii ki tüm polislerin böyle etik dışı davranışlar yaptığı iddia edilemez. Örneğin Kastamonu'da, trafik denetimi yaptıkları sırada kendilerine rüşvet teklif eden bir sürücüyü savcılığa bildirmiş polisler kaymakamlık tarafından ödüllendirilmiştir:

Tosya ilçesindeki Bölge Trafik Denetleme İstasyon Amirliği'nde görev yapan polis memurları Yüksel Vural ve Erdal Alıcı, karayolu üzerinde denetim yaparken, bir araç trafik kurallarını ihlal etti. Polisler, hakkında cezai işlem yapmak için sürücüyü durdurdu. Ancak sürücü, polis memurları Yüksel Vural ve Erdal Alıcı'ya 50 lira rüşvet vermek istedi. Polisler de, hakkında kanuni işlem yaptıkları sürücüdün şikâyetçi oldu. Olaya Tosya Cumhuriyet Savcılığı el koydu. İki polis memurunu takdir belgesi ile ödüllendiren Tosya Kaymakamı Mehmet Türköz, rüşvetin toplumda büyük yaralara yol açtığını belirterek, "Rüşveti alan kadar veren ya da teklif eden de, kanunlar karşısında suçludur. Rüşvet vermek isteyen kişilere karşı çok dikkatli olun ve gerekli kanuni

işlemleri hemen gerçekleştirin. Mağdur olunmaması adına böyle girişimlerde bulunulmamasını temenni ediyorum" dedi.<sup>1</sup>

Görüldüğü gibi polis memurları içinde de etik açıdan doğru ve yanlış davranışlar yapanlar vardır. Ülke genelinde yaklaşık ikiyüz otuz ya da ikiyüz kırk bin polis memuru bulunmaktadır. Hepsi aynı düşünce yapısında olamaz, fakat hepsinin görevleri esnasında etik davranışlar içinde olmaları muhatap oldukları vatandaşlar tarafından beklenir.

Yapılan çalışmanın birinci bölümünde insan haklarının ve etik kavramlarının içerikleri anlatıldıktan sonra, Devletin silahlı kolluk görevlisi olan polis ve diğer kolluk görevlileri hakkında bilgi verilecektir. Ülkemizde polislerin ne kadar süre içinde eğitildiği, ayrıca gördükleri dersler belirtilecektir. Kolluk kuvvetleri için gerekli insan hakları ve etik eğitimin gerekleri tartışılacaktır.

İkinci bölümde ise Avrupa'daki polisler için hazırlanan Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğinin bölümleri, ülkelerden örneklerle tanıtılacaktır. Türkiye'deki tüm kolluk görevlilerinin uyması gereken Kolluk Etik İlkeleri ışığında, polislerin meslek yaşamındaki karşılaşılabilecekleri olaylar, etik bakımından nasıl ele alınması gerektiği üzerinde durulacaktır.

---

<sup>1</sup>[http://www.sabah.com.tr/Yasam/2010/11/12/rusvet\\_kabul\\_etmeyen\\_polise\\_takdir\\_b\\_elgesi](http://www.sabah.com.tr/Yasam/2010/11/12/rusvet_kabul_etmeyen_polise_takdir_b_elgesi)

## BİRİNCİ BÖLÜM

### İNSAN HAKLARI VE ETİK KAVRAMLARI

#### 1.1. İnsan Hakları

İnsanların sadece insan olmasından dolayı doğuştan sahip oldukları devredilmeyen haklarına insan hakları denir. İnsan hakları evrenseldir; dünyanın her bölgesinde ırkı, dili, dini ayrı tüm insanların eşit olduğu haklardır. “*İnsan hakları, her zaman ve her yerde gerçekleştirilmesi gereken ilkelerdir. Evrensellik özelliği, her insanın bu hakları fiilen kullanıyor olmasından değil, haklara sahip olmak yönündendir.*” (Uygun, 2011, s. 22)

Toplumunu oluşturan bireylerin farklı inanışlara, düşüncelere sahip olması gayet doğaldır. Sosyal hayatta bireyler, farklılıklarına rağmen, çeşitli sebeplerle bir şekilde birbirleriyle iletişim kurmaktadırlar. Bireyler birbirleriyle kurdukları ilişkilerde özgür olarak eylemde bulunurlar. Ancak kişiler eylemde bulunurken, insan haklarını ihlal etmemeli.

İnsan hakları, insanların insan oldukları için, yani belirli özellikler ve olanaklar taşıyan bir türün üyeleri oldukları için, bazı hakları olduğu, yani belirli bir şekilde muamele görmeleri ve başkalarına böyle bir muamele göstermeleri gerektiği düşüncesidir. (Kuçuradi, 2007, s. 78)

İnsanlar toplu olarak yaşamaya başladıktan sonra buldukları topluluklarda uyulması gereken yasalar yapmışlardır. Bu yasalar zamanla toplumun değişen gereksinimlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. İnsanlar tarafından her dönem farklı bir boyutta tartışılan insan hakları, 20. yüzyılda ülkelerin anayasalarında da yer almaya başlamıştır.

İnsanlar önceleri yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı ve güvenliği gibi temel hakları elde etmeye çalışırken günümüzde çalışma ortamının iyileştirilmesinden, özgürce bilimsel faaliyet yapmaya ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına kadar çeşitli haklar elde etmişlerdir. (Yiğittir, 2013, s. 12)

İnsan hakları kavramı ile ilgili çeşitli fikirler ortaya konmuş ve temellendirmeler yapılmıştır. Bu temellendirmelerden biri “insanın değeri” kavramıyla yapılan temellendirme:

insanın değerinden anlaşılan, insanın diğer canlılar arasındaki özel yerini anlıyorum. İnsana bu özel yeri sağlayan, onun özelliklerinin bütünüdür, onu diğer canlılardan ayıran olanaklarıdır.

Bu olanaklar, insana özgü etkinlikler ve bu etkinliklerin ürünleri olarak görünür. Bu özellikler insanın diğer canlılarla ortak taşıdığı özelliklere ek özelliklerdir. (Kuçuradi, 2007, s. 2)

İnsana özgü olanakları koruma istemleri insan haklarının temelini oluşturuyor. Her kişinin sırf insan olması münasebetiyle olanaklarının korunmasını istemek, insanın özel yerini korumayı istemek oluyor. İnsan, yeteneklerini ve haklarını geliştirmek isteyen, her çağda bununla ilgili yeni düşünceler ortaya koyan ve bunlarla değişime yön veren bir varlıktır. İnsanların bir önceki yüzyıla kadar en önemli ulaşım aracı kara ulaşımıydı. İçinde bulunduğumuz yüzyılda ise insanlar uçakla yolculuktan başka deniz altından raylı sisteme geçerek ulaşımında çığır açmışlardır. Sanat alanında bugüne kadar eşine rastlanılmamış yeni eserler ortaya koymak insana has bir özelliktir. Teknolojik olarak büyük bir buluş olan bilgisayar da insanoğlunun eseridir. Diğer canlılarda olmayan bu özelliklerden dolayı insanlar kişiliklerinin gelişmesine katkıda bulunan yeni fikirler ortaya koyarken engellenmemeyi istemişlerdir. İnsanlar yeni bir düşünce, sanat alanında teknolojiye ya da insanlığa faydalı olabilecek yeni bir eser ortaya koyduğu zaman, bunları yaymayı istemek onların hakkıdır. Devletin böyle yenilikçi düşünceleri destekleyerek vatandaşlarının kişisel gelişimine katkıda bulunması insan haklarına olan duyarlılığını gösterir.

## 1.2. Hakların Sınıflanması

İnsanlar toplu halde yaşamaya başladıklarından bu yana, her toplumda her bireyin uyacağı kurallar konmuştur. Her birey sosyal statüsüne göre belli bir rol üstlenmiştir. Üstlenilen bur rollerin yanı sıra her bireyin sahip olduğu haklar mevcuttur. *''Hak, kişinin toplumdan isteyebileceği, talep edebileceği ve kullanabileceği yetkililerdir.''* (Çüçen, 2011. 44) İnsanın hangi haklara sahip olduğu ve bunları nasıl kullanabileceği tarihsel süreçte farklı insan hakları düşünürleri tarafından açıklanmaya çalışılmıştır.

Kuçuradi'ye göre *''İnsan hakları, toplumsal düzenlemeler için, hukuk ve siyaset için etik ilkeler getirme girişimidir.''* (Kuçuradi, 2007, s. 61) İnsanların nasıl muamele görmesi gerektiği ve diğer insanlara nasıl muamele etmesi gerektiğini belirtirler. Devlet açısından da toplumsal ilişkileri düzenleyen kuralların nasıl olması gerektiğini açıklayan ilkelerdir. Haklar içerdikleri özelliklere göre farklılıklar gösterir. İnsanların doğuştan sahip oldukları temel haklar, bir de bir ülkenin vatandaşı olmalarından dolayı sahip oldukları yurttaşlık hakları vardır.

### 1.2.1. Temel Haklar

“Her temel hak, bir kişi hakkıdır;böyle bir hak bir ülkede yasal güvence altına alındığında, bir özgürlük olur.”(Kuçuradi, 2009, s. 22) Bu temel kişi hakları da iki bölümde ele alınmaktadır. Birinci bölümde yer alan doğrudan korunan haklar, insanın doğuştan sahip olduğu, kişilerin insan olarak olanaklarını gerçekleştirebilmeleriyle direkt ilgili haklardır. Kişilere devlet tarafından verilmeyen, fakat her kişinin saygı göstermesi beklenen haklardır. “Bu haklar konusunda devletin rolü, çığnınmelerini önlemek, çığnındığı zaman da dengeyi yeniden kurmaktır; ya da devletten bu beklenir.” (Kuçuradi, 2007, s. 5) Kişilerin bu haklarının çığnınmemesi veya kişilerin yeni bir bilgi, fikir ortaya koyarken engellenmemesi bir temel haktır. Ülkenin yasal mevzuatında güvence altına alınırca, bu hak özgürlük olur.“Örneğın, yaşama hakkı, temel bir haktır. Anayasa ve yasalarca tanındığı zaman, bu bir yaşama özgürlüğü olur.” (Çüçen, 2011 s. 49)

İkinci bölümdeki haklar korunması doğrudan kişilere bağılı olmayıp bir devletin yurttaşlarına ülkenin imkanlarına göre çizilen sınırlardır. “Bu haklar ancak dolaylı olarak, yani bir ülkede kişilere devletçe tanınan sosyal, ekonomik, siyasal haklar aracılığıyla ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla korunabilen haklardır.” (Kuçuradi, 2009, s. 24) Burada, bunların bir kaçı üzerinde durulacaktır.

#### 1.2.1.1. Yaşama Hakkı

Yaşama hakkı, devlete ve devlet görevlilerine vatandaşlarını öldürmemeleri onların biopisşik bütünlüğüne dokunulmaması gerektiğı ve bu hakkın tüm insanlar için geçerli olduğunu belirtir. Bu hakkın kullanılabilmesi vatandaşların bağılı olduğu devlet otoritesinin güvenlik konusuna verdiğı önemle doğru orantılıdır.

Yaşama insanoğlunun temel hakkı, varlığının ve fiziki devamlılığının ilk koşuludur. İnsan haklarının ilki, "insanoğlunun üstün hakkı" olarak yaşama hakkına saygı, bütün diğerk hakların kullanılması için vazgeçilmezdir. Yaşama hakkı, kamu makamlarının emri ya da risklere karşı yine kamusal otoriteler tarafından korunma hakkıdır. Değerk sırası bakımından en ilk ve temel olan yaşam hakkı, doğal bir olgudur; ancak bu doğal olgunun varlığı durumunda birey, öteki hak ve özgürlüklerin öznesi olabilir; bu da yaşamın korunmasının öncelik ve önemini ortaya koyar. (Kaboğlu, 2002, s. 271-272)

Eğerk bir ülkede vatandaşlar hayatlarını sürekli tehlikede hisseder ve can güvenlikleri konusunda rahat değillerse, o ülkede devlet otoritesi yoktur ya da zayıftır demektir. Böyle durumlarda her birey kendisine zarar veren kişiye cezasını kendisi vermeye çalışır, bu da toplumu içinden çıkılmaz bir duruma sürükler. İnsanlar içinde bulunduğu ülkenin yıllardır süre gelen geleneklerine aykırı bir düşünce ortaya koyduğunda engellenip, sırf bu yüzden canından olma riski taşıdığı

zaman, kimse kolay kolay yeni bir fikir beyan etme cesaretini gösteremeyecektir. Örneğin özerk bir bölgede yaşayan halkın bazı ileri gelenleri merkezi otoriteye tabi olmalarının bölge insanın menfaatine olduğunu ileri sürebilir. Bununla ilgili projeler ortaya koyduklarında hainlikle suçlanıp ölüm tehditleri aldıkları zaman, yöneticilerden beklenen, yaygın kanaate ne kadar aykırı fikirleri olursa olsun, bu kişilerin can güvenliğinin korunmasıdır. Eğer bu yapılmazsa, ileride belki de rejim ile ya da yönetimle ilgili oluşabilecek faydalı fikirler ortaya konamayacaktır.

Yaşama hakkından anlaşılması gereken sadece kişinin hayatına son verilmemesi değil, aynı zamanda vücut bütünlüğüne de dokunulmamasıdır. Örneğin kişinin rızası alınmadan bir organının alınması da yaşam hakkının ihlalidir. Verici sağlığına zarar gelmeyeceği konusunda bilinçli ve özgür idaresiyle, bir baskıya maruz kalmadan veriyorsa, bir ihlal yoktur. *''Eğer vericiye yapılan müdahale, verici için yaratacağı sonuçlar hesaba katılmadan yapılıyorsa, etik bir sorun vardır. Buna ek olarak da, bir parçasının (organının) alınması, vericinin yaşamını tehdit ediyorsa, bir insan hakkı ihlali vardır.''* (Kuçuradi, 2007, s. 121)

### 1.2.1.2. Düşünce Özgürlüğü

Kişi herhangi bir konuda yeni bir bilgi ortaya koyabilir ya da bulunduğu topluma değişik fikirler getirebilir. Bu yeni bilgi ve fikirler kişinin diğer haklarının elinden alınmasına neden olabilmektedir. Bir devlette böyle bir durum olmadığında, yani kişinin getirdiği yeni bilgileri, fikirleri diğer haklarının alınmasına neden olmazsa, bu o ülkede düşünce özgürlüğünün mevcut olduğunu gösterir. *''Herkes, egemen olan fikirlere ne kadar aykırı olursa olsun, yeni fikirler ve bilgiler getirme hakkına sahiptir. Bu hak yasal güvence altına alındığında, ''düşünce özgürlüğü'' dediğimizi oluşturuyor.''* (Kuçuradi, 2007, s. 110)

Anayasamızda da herkesin düşünce ve kanaatlere sahip olduğu, bunlara hangi durumlarda sınırlar getirileceği belirtilmiştir.

T.C Anayasası Madde 25.- Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

T.C Anayasası Madde 26.- Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Düşünce özgürlüğünün sınırlandığı durumlarda vardır. Ortaya konulan düşünceler başkalarının haklarını gasp ediyor ve içinde bulunulan toplumda şiddeti savunuyorsa, devlet otoritesi tarafından bu düşüncelerin hayata geçmesi engellenir.

Oğuz Ata'nın Düşünce Özgürlüğü Bülteninde sorduğu şu soru önemlidir:

bir insanın fikirlerini savunmak için eline silahı alıp dağa çıkması kadar normal, meşru bir şey yoktur. Eğer bir şey savunuyorsanız arkasında duracaksınız ve hiç bir şekilde en ağır müdahaleden bile kaçınmayacaksınız. İnsanlar düşüncelerini kabul ettirmek veya yaymak için yüzyıllarca silahı kullanmıştır ve bundan sonra kullanması kadar doğal bir şey yoktur. Bu nedenle çıkan karar beni üzmüştür"deyip, insanlara terörizmi aşılama, toplumda anarşizm yaratmaya neden olmak ve kişileri malından canından eden olaylara vesile olmak düşünce özgürlüğü müdür.<sup>2</sup>

Buradan hareketle insanların en temel hakkı olan yaşama hakkının ihlaline yol açacak olan silahlı eylemlerin meşru olduğu fikrini ortaya koymak düşüncesinin şiddet çağrısı olduğundan dolayı, yasaklanması söz konusu olur.

### 1.2.1.3. Eğitim Hakkı

İnsanlar doğuştan sahip olduğu yetenekleri ancak eğitim yoluyla geliştirebilir. Eğitimli insanlar buldukları toplumun gelişiminde de önemli katkıda bulunurlar. İlköğretim de okuma-yazma eğitimi yanında, insanlar içinde nasıl hareket edeceğini öğrenen kişi, bu temel eğitimini ne kadar iyi alırsa, daha sonra alacağı eğitim o kişinin olanaklarını geliştirmesi yönünde daha olumlu katkı sağlar.

Ülkemizde azımsanmayacak sayıda olan göçebe gruplar, toplumun büyük bir kesimi tarafından sürekli potansiyel bir suçlu muamelesi görür. Birçoğunun ilköğretim eğitimini bile almadığı bu kişilerin hor görülmesi, onları toplumdan daha da fazla uzaklaştırdığı görülür. Kendileri böyle yetişen kişilerin çocuklarının da bunlardan farklı olması beklenemez. Yapılması gereken, bu grupların çocuklarının diğer vatandaşların çocuklarıyla birlikte eğitim görmelerini sağlamak, ayrıca şu ana kadar yeterince eğitim almamış olsa bile, ailelerin de en azından temel eğitimlerinin tamamlanmasıdır.

Eğitim hakkının bir özgürlük haline gelebilmesi için, yalnızca bütün çocukların ilkokulda okuma olanağının sağlanmış olması yetmez; eğitim özgürlüğü, ortaöğretim, mesleki eğitim, yükseköğretim ve yaygın eğitim görme olanağının, bütün ilgili yurttaşlar için sağlanmış olmasını gerektirir; yani bir ülkede bütün yurttaşların, ahlaksal, ekonomik ve diğer nedenlerden dolayı, kendi yeteneklerini sistematik bir şekilde geliştirmekte engellenmemelerini gerektirir; çünkü bu geliştirme, onurlu bir yaşam sürebilmenin önkoşullarından biridir. (Kuçuradi, 2009, s. 26)

---

<sup>2</sup>[http://www.oguzatabulteni.com/oguz\\_ata\\_bulteni\\_dusunce\\_ozgurlugu-b36.html](http://www.oguzatabulteni.com/oguz_ata_bulteni_dusunce_ozgurlugu-b36.html)

Eğitim insan kişiliğinin gelişimine katkı sağlar, ne kadar yaygın yapılırsa, insan hakları konusundaki bilinç artar. Devletin eğitim hakkını vatandaşlarına sunuş şeklini imkanları, yani sahip olduğu kaynaklar belirler. Devlet sahip olduğu kaynakları dikkatli kullanarak farklı etnik kökenler arasında ayırım yapmadan, tüm vatandaşlarına eşit eğitim imkanları sunduğu zaman, vatandaşlar arasında karşılıklı hoşgörü ve dostluk yerleşir.

Temel eğitimin insan gelişimindeki katkısı göz önünde bulundurulduğunda, temel eğitimin zorunlu ve parasız olması, devletin eğitim hakkı konusunda vatandaşlarına karşı yapabileceği en önemli görevlerinden birisidir. Yüksek ğretim ise, yeteneklerine göre herkesin kolayca ulaşabilmesiyle eğitim hakkı korunmuş olur.

#### **1.2.1.4. Sağlık Hakkı**

İnsanların hayatlarını devam ettirebilmeleri sağlıklı olmalarına bağlıdır. Sağlık hakkının korunması ise, kişilerin bağlı olduğu ülkedeki düzenlemelere bağlıdır. Nitekim Anayasamızın 56. maddesinde, herkesin sağlıklı bir yaşam hakkına sahip olduğu, Devletin de bu sağlık hizmetlerini veren kuruluşlarla ilgili durumunu açıklanmaktadır.

Madde 56.– Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, evre sağlığını korumak ve evre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve maddi gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.

Devletin vatandaşların ruh ve beden sağlıklarını korumak için yerine getirmesi gereken görevleri vardır. Bu görevlerin bir kısmı şunlardır:

- Maddi imkanı olmayanlar dahil olmak koşuluyla herkese yeterli sağlık hizmetleri verecek kurum ve kuruluşların oluşmasını sağlamak,
- Bu kurumların eşit, kaliteli ve verimli hizmet vermelerini sağlamak,
- Bulaşıcı hastalıklara karşı aşı ve koruyucu tedbirleri almak,
- Sağlığa uygun içme suyunun herkese eşit ve adaletli bir oranda ulaşmasını sağlamak,
- vrenin sağlık hakkını tehdit etmesini önlemek; örneğin, zehirli atık salan fabrikaların arıtma üniteleri kurmalarını sağlamak,
- Sağlık hizmetleri veren kamu ve özel kurumları denetlemek. (en, 2011, s. 81)

Sosyal devlet anlayışına göre devlet, tedavi masraflarını ödeyebilecek ekonomik gücü olmayan vatandaşlarının da sağlık hizmetlerini karşılar. Devlet vatandaşlarının sağlık ihtiyaçlarını giderirken sahip olduğu bteye göre hareket eder. Burada görevli devlet yöneticilerinden vatandaşlar arasında ayırım yapmamaları, adil bir tutum içinde olmaları beklenir. Örneğin kalp krizi geçiren bir hastayı ambulansla evinden



alan hastane, aynı durumda olan bir başka hasta için de ambulans gerektiği zaman o kişilere “*hastayı taksiyle getirin*” dememelidir. Çünkü sahip olunan kaynaklar tüm vatandaşlar için adil kullanılırsa, sosyal devletin gereği yerine gelir.

Günümüzde sağlık hizmetlerini veren devletin bünyesinde bulunan sağlık kuruluşları yanında, bunu ticari kazanç için yapan özel teşebbüsler de bulunmaktadır. Kuruluşların bağlı olduğu yerler farklı olsa da, yapması gereken standart faaliyetler vardır. Örneğin acil bölümüne başvuran ve hemen müdahale edilmesi gereken kişi, zaman geçirilmeden tedavi altına alınmalıdır.

### **1.2.2. Yurttaşlık Hakları**

Kişilerin temel haklarından başka bir devletin yurttaşı olarak da bazı hakları vardır. Yurttaşlık hakları, sınırları ülkeden ülkeye değişebilen sosyal, ekonomik ve siyasal haklar, ülke vatandaşlarına devlet tarafından çizilen sınırlardır. Yurttaşlık haklarını koruması için Devletten beklenen görevler “*yurttaşlararası ilişkileri temel kişi haklarını hesaba katarak düzenlemek ve kamuyu bütün yurttaşların temel kişi haklarına ilişkin ihtiyaçlarının eşitçe karşılanabilmesini sağlayacak şekilde yönetmek.*” (Kuçuradi, 2007, s. 47)

Devlet her yurttaşının insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamını sürdürmesi, olanaklarını geliştirmesi için, devletin imkanlarını yurttaşlarının hizmetine sunması beklenir. Bunu yaparken de, yurttaşlar arasında ayırım yapmaması, kamu görevlilerinin bu konuda etik bir tutum sergilemesi gerekir. Ayrıca yardıma muhtaç, yoksul kişilere insan onuruna uygun asgari bir yaşam sürebilmesi için sosyal güvenlik hakkından faydalandırmaları, böylece de sosyal adaleti sağlaması devletten beklenir. Sosyal devletin de gereği budur.

Temel hakların o ülkede kullanılabilmesi için, bu yurttaşlık hakları ile çizilen sınırın tüm yurttaşlar için eşit olarak uygulanmasını gerektirir.

Çünkü bu tanınan haklar, bütün insanların eşit olduğu haklar değil, bir ülkede bütün yurttaşların eşit olduğu haklardır; ama bir ülkede dolaylı korunan temel kişi haklarının tam veya görelî yaşanabilmesi, bu tanınan hakların sınırlarının nasıl çizildiğine, sosyal ve ekonomik haklar tanıyan yasaların özelliğine ve kurulan kurum ve kuruluşlara- sıkı sıkıya bağlıdır. (Kuçuradi, 2007, s. 47)

Bir ülkede tüm yurttaşların sahip olduğu haklar eşit bir şekilde korunursa, toplumda barış olur ve güvenlik konusunda şu olumlu gelişmeler yaşanır:

- İnsan hakları anlamlı olur. İnsan değerli bir varlık olarak onur ve şerefiyle olanak ve yeteneklerini geliştirir. Böylece insan, maddi ve manevi kültür ve uygarlığı yaratabilir ve geliştirebilir.
- Yoksulluk ve açlık ortadan kalkar. İnsanlar barış ve huzur içinde yaşarlar. Yaşam standartları artar. Ülke kalkınır ve gelişir.
- İnsan, her türlü baskıdan kurtularak özgür olduğunu fark eder. Kendi yaşamını kendi seçimleri ve istekleri doğrultusunda belirler.
- Her birey hukukun izin verdiği ölçüde ve başkalarına zarar vermemek koşuluyla kendini geliştirebilecek olanağı ve ortamı bulur. Ülke ve dolayısıyla dünya yaşanılacak hale gelir.
- İrkçi, cinsiyetçi, dinci, mezhepçi, dilci vb. ayrımlar ortadan kalkar. Böylece ayrıcalıklı zümreler olmaz.
- Tüm bu olumlu gelişmelerin sonucunda demokrasi işlerlik kazanarak, sürekliliğe ulaşır. Demokrasi sağlam zemin kök salarak gelişir. (Çüçen, 2011, s. 141)

Sosyal, ekonomik ve siyasal haklar devlet tarafından yurttaşlarına sunulurken yurttaşlar arasında eşitlik sağlanmazsa, ülkede yolsuzluk artar. Örneğin Belediyenin düzenlediği bir inşaat ihalesine inşaat sektöründe bulunan, bu işi yapmaya talip yapabilecek kapasitesi olan birçok firma başvurabilir. Bunlar arasında başvuruları alan kişiler sadece bir firmanınkini ön planda tutup fiyatı daha uygun olmasına rağmen diğerlerini işleme koymazsa, etik açıdan yanlış bir davranışta bulunurlar. İhalenin daha pahalı yapılmasından dolayı burada bir yolsuzluk söz konusudur.

Vatandaşların ekonomik haklarının kullanımında bir devlet düzenini istismara açık ve bir grubun başka bir grubu sömürmesini engellemeyecek şekilde kurarsa, insan haklarının çiğnenmesi kaçınılmaz olur. Ekonomideki kalkınma programları her vatandaşa aynı fırsatı vermesi gerekirken, faiz yoluyla çalışmadan para kazanan bir kesimin olması ekonominin şeklini değiştirir. Faizlerin yüksek tutulduğu, yeni işletmeler kurarak işgücüne katkıda bulunanlar yerine paradan para kazanan, idareciler tarafından yapılan programlarda da hep özel olarak korunan rantiyeler ortaya çıkar. Bu da rant ekonomisini oluşturur. Ekonomik düzen, üretim ekonomisi yerine rant ekonomisi olduğu zaman, yeni iş yerleri kurulmayıp aksine kurulu düzenler yıkılacak ve işsizlik artacaktır. İşgücü kullanılmadığı zaman hiçbir ekonomik paket mevcut durumu düzeltemez. Elinde güçlü sermayesi olan kişiler buldukları her büyük kazanç fırsatlarını değerlendirecek ve böylece zengin ile fakir arasındaki uçurum büyüyecektir. Emeğin, alın terinin ve bilginin önemi umursanmayacak, fırsatçılığı toplumda meşru kabul etme başlanacaktır. İnsanlar kısa yoldan, fazla emek harcamadan para kazanmaya çalışacaklardır. Ege bölgesinin en önemli ürünü olan zeytinyağının üretimini yapan bir fabrikanın yüksek faizden yararlanmak için fabrikayı kapatıp, paraları yüksek faizli bir bankaya yatırması, böyle ekonomik fırsat eşitliğinin olmadığına karşılaşılan olumsuz durumlara örnek verilebilir.

Yurttaşlara devlet tarafından sunulan güvenlik hizmeti de yurttaşlar arasında eşit sunulmazsa, bazı sıkıntılar ortaya çıkacaktır. Örneğin zengin, nüfuzlu bir kişinin düğün, nişan ya da herhangi bir açık hava organizasyonu için emniyete haber verip ekip bulunmasını talep ettiğinde, o bölgenin ekiplerinden gereğinden fazlasını oraya

gövlendirmek, o bölgedeki diğer yurttaşların güvenlik ihtiyaçlarını kullanmalarını engelleyecektir.

Yurttaşlık hakları bir ÷lkede yurttaşların temel haklarını koruyacak şekilde oluşturulabildiği ve hiçbir ayırım yapılmadan yerine getirildiği zaman, eğitim, sağlık hakkı gibi insansal olanakların geliştirilmesinin ön koşulu olan haklar korunabilir. Vatandaşları arasında hiçbir konuda ayırım yapmayıp devlet imkanlarını herkese eşit dağıtan devletin saygınlığı vatandaş nezdinde daima artar.

### 1.3. İnsan Haklarının Korunmasının Koşulları

İnsan hakları konusundaki yaygın bir kanaate göre insan hakları, kişileri devlete karşı korumak için olan haklardır. Devlet yöneticileri, ellerinde bulundurdukları iktidar gücünü kullanarak, vatandaşlar ile ilgili kararlarda yanlı davranışlar yapabilmektedir. Mesleki anlamda fırsat eşitliği ya da devletin olanaklarını sadece bir kesime kullanmak yoluyla insan haklarını istismar etmeye müsait bir ortam bulunmaktadır. Oysa,“*devletin insan olarak değerimizi ve bu değerden türeyen haklarımızı tanımak zorunda olması beklenir*”.(Erdoğan, 2011, s. 117) Vatandaşlar arasında imkanların eşit paylaşımı insan haklarının devlet tarafından korunması yolunda yapılabilecek en önemli gelişmedir.

İnsan haklarının korunmasında kanun koyucular, insan haklarını anayasa ve yasalarla güvence altına alarak, temel özgürlükler haline dönüşmesini sağlamaları bu alanda yapılacak en önemli beklentidir. “*Devletin anayasa ve yasalarla güvence altına aldığı insan haklarını uygulama ve kullanılma alanında hayata geçirmesi gerekir. Bunun için devlet kurum ve kuruluşlar kurarak, insan haklarının uygulanmasını ve denetlenmesini sağlar.*”(Çüçen, 2011, s. 164) Toplum düzeni ve devlet yapısı öyle örgütlenmelidir ki, kişinin doğal hak ve özgürlüklerine hiç kimse saldırmazın, haklar düzeni en küçük bir durumda bozulamazın, bozulduğu zaman hemen otorite bunu geri getirebilir. “*İnsan haklarıyla korunan temel değerin kaynağı bizatihi insanın değeridir. Bundan dolayı, hukuk metinleri ve politik kurumlar insanın haklarına uygunluk ve aykırılıklarıyla değerlendirilir.*” (Erdoğan, 2011, s. 26,27)

İnsan haklarını korumanın bazı koşulları vardır. Bunlardan ilki, kişilerin insan haklarını bilmesi, insanın sahip olduğu olanakları ve bu olanakları nasıl geliştirebileceğini de bilmesi gerekir. “*Her türlü insan-insan,insan dünya ilişkisinde bilginin öncelenmesi,insan haklarını koruyabilmenin koşulları içinde en önemli olanına işaret eder.*” (Çotuksöken, 2010, s. 44) Kişi ya da grupların, kendilerini bizzat etkilemese de, başka kişi ya da grupların maruz kaldığı hak ihlali durumunda o kişi ya da gruplara destek olması beklenir. Fakat bunu yaparken yapılanların bir hak ihlali olup olmadığı veya hangi hakkı ihlal ettiği konusunda bilgi sahibi olmak gerekir. Örneğin içinde iş yerlerinin olmadığı yerleşim merkezinin tek yeşil alanında plastik fabrikası kurulmasını, orada bulunan mahalle sakinleri protesto eder. Bunu

sadece oradaki mahalle sakinleri değil, diğer mahalle sakinleri de protesto etmeli, çünkü mahallenin tek nefes aldığı yeşil alanın katledilmesiyle halkın sağlıklı bir çevrede yaşayabilme hakkı elinden alınmaktadır. Böyle bir durumda işin sadece protesto ile bitmeyeceği, fabrika için yerleşim yerleri dışında yer gösterebilecek, bununla ilgili fikri olabilecek kişilere de gereksinim vardır.

İnsan haklarını korumanın bir koşulu da laiklik ilkesidir. “*İnancın, dinsel inanışların bireylerce algılanışında ve değerlendirilişinde herkes için geçerli olabilecek bir ölçü/ölçüt oluşturmak olanaksızdır*”. (Çotuksöken, 2010, s. 47) Bu yüzden kamu çalışanları görevlerini yaparken her vatandaşa karşı uygulaması gereken yasal mevzuatı ön planda tutmaları gerekir. Kamu çalışanlarının her biri kendi özel dünyasında bir inanış şekline sahiptir. Muhatap olduğu vatandaş kendisiyle aynı inanışa sahip olsun olmasın tarafsızlığını işini yaparken göstermelidir. Örneğin dini vecibelerini özel hayatında yerine getirmeye çalışan bir polis memuru, ramazan ayında gözaltında bulunan kişinin gündüz vakti yemek veya su ihtiyacı olduğunda, kendisi gibi oruç tutmasını bekleyemez.

İnsan olan herkesin yararlanması gereken temel haklardan, kişiyi yaptığı yanlış davranışlardan dolayı bunlardan mahrum bırakılmaması da gerekmektedir “*Bir kişide bir insan hakkının korunması söz konusu olunca, bu kişinin kim olduğu önemli değildir.*” (Kuçuradi, 2007, s. 2) Örneğin bir kişi insanlığa karşı çok büyük bir suç işlemiş olsa, yani toplumda kabul edilmesi çok zor olan suçlardan ırza geçme, gasp gibi bu kişi gözaltına alındığı zaman, yasal mevzuata göre gözaltına alınan her kişiye yapılan muamele neyse o kişiye de ön yargı ile davranılmayıp yeme, içme ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması gerekir.

İnsan hakları, sadece hukuksal mevzuatta ortaya çıkan, yani hukuk tarafından korunan haklar değil, aynı zamanda insanlararası ilişkilerde söz konusu olan etik ilkelerdir. İnsanların buldukları topluma uyum gösterebilmesi için, topluma karşı kendisinin de sorumlulukları olduğu bilincine sahip olması gerekir.

İnsan haklarından yararlanmak için önce insan olmak gerekir. İnsan olmak ta, diğer insanları düşünmek, onların iyiliği ve yükselmesi için çaba göstermek demektir. Üzerine düşen işi ve görevini hakkı ile yapanlar, diğer zamanlarda insanların yardımına koşanlar, toplumun yararlarını sarmaya çalışanlar ve bu tür katkılar için sürekli arayış içinde olanlar insan haklarının toplumsal temelini ve güvencesini sağlamlaştırmaktadırlar. (Çeçen,2000,s. 22)

İnsan hakları doğuştan geldiği için, bu hakları devlet veremez, devlet sadece yasa yapanlar tarafından koruyucu düzenlemeler yapabilir. Bireylerden sadece kendisiyle ilgili durumlarda değil, bir başka kişinin insan hakları ihlali durumunda da onun haklarının korunması için yapılabilecekleri davranışları gerçekleştirilmesi beklenir. Devlet görevlilerinin farkına varmadıkları insan haklarına aykırı bir durumda onların dikkatini çekmek tüm bireylerin görevidir. Örneğin yakınında birbirini yaralayan

kişileri gören vatandaş umursamaz bir ifade ile “ bana ne” demeyip en yakın polis merkezine durumu bildirmelidir. Çünkü bunu yapmazsa, o yaralama olayının sonunda belki de birileri ölebilir. Polisi arayarak oradaki bir yaşam hakkı ihlalini önleyebilir. Bu sadece ihlal durumu değil, zorunlu durumlarda da olabilir. Örneğin bir doğal afet durumunda, o bölgede bulunan insanların en temel ihtiyaçları olan beslenme, barınma gibi konularda diğer bölgelerdeki maddi durumu iyi kişilerden bu bölgedeki insanlara yardımcı olması beklenir. İnsanlık için bir şeyler yapan kişiler insan haklarını koruma konusunda bireysel çabalarını göstermiş olurlar. İnsan haklarını korumanın insanın değerini korumak içindir.

### **1.3.1. İnsan Haklarının Korunmasını Engelleyen Etkenler**

İnsan haklarının korunmasında bazı engeller vardır. Bunlardan en önemlileri arasında, ekonomik nedenlerden kaynaklanan engellerdir. İnsanlar hayatlarını devam ettirirken temel ihtiyaçlarını karşılayacak, bunun yanında insansal olanaklarını geliştirecek çalışmalar yapabilmek için, ekonomik kazanca ihtiyaç duyarlar. Eğer kişinin ekonomik kazancı tüm ihtiyaçlarını karşılamaya yetmiyorsa, ilk keseceği harcama insansal olanaklarını geliştirmeye yönelik çalışmalardır. Örneğin haftalık pazar alışverişini zor yapan kişi için yabancı dil kursuna gitmek lüks bir ihtiyaç olarak görülür. Bunun gibi kendisini geliştirecek çalışmalar yerine sadece en temel ihtiyaçları olan beslenme ve barınma ihtiyaçlarını temin edecektir. Bunun en önemli sebebi olarak da, nüfusun ülke üzerinde dengesiz yayılması, işsizliğin artması ve bunun sonunda yoksulluğun artması gösterilebilir.

Ekonomide olabilecek sıkıntıların, özellikle köyden kente göçün nedeni şu şekilde açıklanabilir: Uygulanan ekonomik politikalarla ülkede tarım üreticilerine gerekli destek verilmeyip ülkede üretilmesi mümkün ürünlerin ithal edilmesiyle çiftçilerin geliri azalıyor. Bununla birlikte tarım arazileri sürekli çoğalan çocuklar arasında pay edilmesiyle her yeni kurulan ailenin tarım arazisinden elde ettiği tarım geliri düşmesi sonucu köylerden kente göç kaçınılmaz olabilmektedir. Köyünde gerekli tahsili görmeyen kişi şehirde de iş bulamayacaktır, yoksulluk ve işsizlik giderek artacaktır. “Az gelişmiş ülkelerde tarımın çözülüşü ve kentlerde yeterli istihdam olanaklarının olmayışı nedeniyle, işsizliğin arttığı ve kırsal yoksulluğun büyüdüğü bilinmekte.” (Koray, 2011, s. 56) Kişilerin ailelerini geçindirebilecek işleri olmadığı zaman birçok insansal gereksinimini karşılayamayacaklardır. “Her vatandaşına iş sağlayamayan, insanca yaşayabileceği, bir gelir kazanabileceği çalışma ortamı yaratmayan devletler, insan hakları açısından üzerlerine düşen ekonomik görevleri yerine getirmiyor demektir.” (Çeçen, 2000, s. 163)

İnsan olma bilinci eksikliği de insan haklarını korumada engeldir. İnsan olma bilincine sahip olan kişi insanlara sırf insan oldukları için değer verir, insan haklarını bulunduğu her ortamda savunur ve ihlali durumunda engellemek için uğraşır. Örneğin böyle bir kişi insanları kandırmaya çalışarak mal satmaya çalışan kişiyi gerekli yerlere bildirir; son kullanma tarihi geçmiş yiyecek satarak halkın sağlığını

tehdit eden satıcıları insan olma bilincine sahip kişi ilgili birimlere şikayet eder. Böyle bir bilince sahip olmayan kişi ise çevresindeki yanlış işleri hiç umursamaz ve halk dilinde çok yaygın olan ‘bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın’ sözü gibi insan olma bilincine ters ifade kullanır. İnsanlar taşıdıkları insan olma bilincine göre bazı kişilik özelliklerine sahip olurlar. Bazı kişilik özellikleri insan haklarının korunmasını kolaylaştırır; örneğin, titiz bir insan çevrenin temiz tutulmasına özen göstererek, diğer insanların temiz bir çevrede yaşama hakkını korur. Bazı kişilik özellikleri ise insan haklarının korunmasını zorlaştırır; örneğin, çabuk öfkelenen bir insan karşısındaki kişinin canına ve malına zarar verebilir.

İnsanların, insan hakları konusunda yeterli bilgileri yoksa, hangi eylemin insan haklarına aykırı olduğunu bilemezler. Konuşmalarıyla kitleleri etkileme gücü olan kişilerin insan hakları konusundaki bilgisizlikleri bazı ihlallere sebep olur. Örneğin ülkede ayrılıkçı, dinsel ve ırksal nefrete yol açabilecek söylemler kullanan kişi, devletin kendisine müdahalesinde bu müdahalenin insan haklarına aykırı olduğunu dile getirebilir. Böyle bir durumda bu kişinin insan hakları konusunda bilgisinin yeterli olmadığı görülür. Çünkü söylediği söylemlerin terör olaylarına yol açabildiği ve bundan dolayı birçok kişinin yaşam hakkının ihlal edilmesine sebep olabileceğini bilmez.

Yeterli bilgiye sahip olmayan insanların yargılama ve değerlendirme yetilerini doğru bir biçimde kullanmaları, bilgiye dayalı eylemde bulunmaları mümkün değildir. Doğru değerlendirmenin gerçekleşmemesi sonucunda ortaya çıkan bireysel tutumlarsa, hakların korunmasını olanaksız kılar. Kendi bireysel ekseninden kurtulamayan, kendisini hep merkezde tutan birinin hakları korumaya yönelik bilincinin olması beklenemez. (Çotuksöken, 2010, s. 51)

Ayrımcılık da insan haklarının korunmasında ortaya çıkan bir başka engeldir. Her ülkenin hukuk düzeni vardır ve bu hukuk kuralları herkes için geçerlidir. Vatandaşlar arasında yapılacak her türlü ayrımcılık yeni hak ihlallerine neden olur. Eğer bazı kişiler aile fertlerinden birisinin siyasi kimliğini, onun nüfuzunu kullanarak yaptığı yanlışları yaptırımsız olarak kurtulabiliyorsa, burada bir ayrımcılık vardır. Örneğin trafikte hatalı solama yapan bir kişiyi trafik polisi durdurduğunda, o kişi kardeşinin milletvekili olduğunu söyleyerek trafik polisini tehdit edebiliyorsa, trafik polisinin görevini yapmasına engel olur. Böylece siyasi olarak belli bir zümre halkın diğer kesimlerinden üstün tutulmaya çalışıldığını gösterir. Kollanan zümreden birisi yolsuzluk yaptığında gerekli soruşturma yapılmaz, dosya işleme konmaz, ama buna karşılık, diğer kesimden birisi en ufak şüphede tutuklu yargılanırsa, devlete karşı isyanlar başlar. Başlayan isyanlar da insan haklarının korunmasını engeller.

Bazı toplumlarda yıllardır süregelen kültürel anlayışlardan bazıları insan haklarının korunmasını engelleyebiliyor. Örneğin kırsal yerlerde çocuklar zorunlu ilköğrenimini bitirdikten sonra, aileler çocuklarını okula göndermeyerek kendi bağ-bahçelerinde çalıştırıyorlar ya da erkek ise ailenin işyerinin başına geçiyor. Kız çocuğu ise zaten eğitim çağında erken evlilik yapıp sadece yaşamını devam ettirebilmeye bırakılıyor. Hayatları böyle sıradanlaşan kişilerin insan hakları

konusunda söyleyebileceği bir şeyi yoktur. Bu çocukların yüksek öğrenim aldıklarında işlerinde daha başarılı olacakları ya da daha iyi mevkilere gelebileceği hesaba katılmadan, eğitim hakkı engelleniyor. Çünkü kendileri okumadıkları için okumanın kıymetini anlayamıyorlar ve bu konuda çoğu zaman çocuklarına konuşma hakkı vermiyorlar. Bu da açık bir eğitim hakkı ihlalidir.

Çotuksöken'e göre insan haklarını korumada karşılaşılan belli başlı sorunlar, özetle şunlardır:

- Her türlü "bilgisizlik"ten kaynaklanan sorunlar.
- İnsanlar arasındaki ilişkilerde "etiğin önceliği"ni fark edememekten kaynaklanan sorunlar.
- Toplumsal / kamusal ilişkilerde "hukukun önemi"ni bilmemekten ya da hukukun önemine bilinçli olarak gereğince yer vermemekten kaynaklanan sorunlar.
- İnsanların, toplum bireylerinin "yurttaş olarak algılanmayı"ndan kaynaklanan sorunlar.
- İnsanların toplum bireylerinin "yurttaş olarak eğitilmeyi"nden kaynaklanan sorunlar.
- Kamusal ilişkilerin öznesi durumunda olanların (özellikle yasa koyucular, yasa uygulayıcılar) henüz "yurttaş kimliğine ulaşmamış olma"sından kaynaklanan sorunlar.
- Yalnızca "yerel olan"ı ölçüt alıp, "evrensel olan"a ulaşmamaktan kaynaklanan sorunlar.
- Çok büyük bir çeşitlilikle ortaya çıkan "özcü bakış açısı"ndan kaynaklanan sorunlar.
- Her türlü "ayrımçılık"tan kaynaklanan sorunlar.
- İnsan haklarının "bireyin hakları" olarak değil de, "grubun hakları" olarak görülmesinden kaynaklanan sorunlar.
- Ekonomik sorunlardan, özellikle "yoksulluk"tan kaynaklanan sorunlar. (Çotuksöken, 2010, s. 53)

### 1.3.2. İnsan Haklarının Korunmasının Sonuçları

İnsan haklarının korunduğu, hak ve özgürlüklerin rahatça yaşandığı, kimseye ayrıcalık tanınmadığı bir ortamda vatandaşların gözünde devletin saygınlığı artacaktır.

Çüçen'e göre insan haklarının korunmasıyla ortaya çıkacak olumlu gelişmeler şunlardır:

- İnsan hakları korunursa, insanların doğuştan getirdiği olanak ve yetenekler gelişebilir. Böylece her insan topluma, devlete ve insanlığa katkı yapabilir.
- Toplumda huzur, düzen ve adalet sağlanır. Hukukun üstünlüğü kabul edilir. Devlet, anayasa ve yasalara göre ülkeyi yönetir. Hak ve özgürlükler tüm insanlara eşit bir biçimde sağlanır. Haksız olanlar yasalara göre cezalandırılır.
- Demokrasi anlayışı gelişir. İnsanlar kendilerini yönetecek kişi ve kişileri seçer ve denetler. Böylece yönetime katılır.
- İnsanlar arasında sevgi, saygı ve hoşgörü bağları gelişir. Her insan, diğerinin hak ve özgürlüklerini bilir, korur ve çiğnemez.
- İnsanların birbirlerine ve devlete karşı duydukları güven artar. Böylece can ve mal güvenliği sorunu olmaz.
- Güçlü olanlar, güçsüz olanları ezmez. İnsanlar varlıkta ve yoklukta dayanışma içinde olur.
- İnsanlar vatandaş olma bilincini geliştirirler. Böylece hem vatandaş devlete hem de devlet vatandaşa karşı yükümlü olduğu görevlerini yerine getirir.
- İnsanların gelecek endişeleri azalır. Böylece hastalık veya yaşlılıkta sosyal güvencelere sahip olunur.

-Tüm bunların sonucunda insanın, toplumun devletin var olması garanti altına alınır ve gelişmesine olanak verilir. (Çüçen, 2011, s. 161-162)

Herkesin insan haklarının korunduğu, hak ve özgürlüklerin ihlal edilmediği bir ülkede insanlar dayanışma içinde olur. Ülkemizin vatandaşları dayanışma ile ilgili 2011 Van depreminde bölgeye gönderdikleri yardımlarla çok iyi bir örnek vermişlerdir. İnsan haklarının korunmasıyla demokrasi anlayışı da gelişir ve insanlar kendilerini yönetecek kişileri seçer. Bireyler nasıl ki istekleri ve bilinçleri ile davranışlarını ve yaşam düzenlerini belirliyorsa, halk da kendi oylarıyla kendini yönetecek kişileri seçebildiği zaman demokrasi anlayışı ülkede yerleşir.

İhlallerin çok fazla yaşandığı bir ülkede devlet otoritesi bunları önlemede yetersiz kalırsa, devletin saygınlığı azalır. Örneğin bir yerleşim yerinde hırsızlık olayları çok fazla meydana gelir ve birçok faili meçhul cinayet olursa, halkta can ve mal güvenliği konusunda kuşkular meydana gelir. Fakat hırsızlık ve faili meçhul cinayetler aydınlatıp, devletin güvenlik kuvvetleri insan haklarına aykırı bu durumlara yerinde müdahale edebiliyorsa, halkın devlete olan güveni artar.

### **1.3.3. İnsan Haklarının Korunamamasının Sonuçları**

İnsan haklarının korunamamasının bir sonucu olarak toplumsal huzursuzluk meydana gelir. Devlet insanların en temel hakkı olan yaşama hakkının güvenliğini sağlayamıyor ve bir kesimin, bir başka kesim insanların canını almasını önleyemiyorsa, güvenilirliğini yitirmiş demektir. Güvenlik kuvvetleri bu insan haklarının ihlalini önlemede yetersiz kalırsa, devletin halk nezdinde hiçbir otoritesi kalmaz. Katledilen kesimin insanları da silahlanıp diğer kesime saldırır ve ülkede iç karışıklık başlar. Böyle bir ortamda insan haklarının korunması söz konusu değildir.

İnsan haklarının korunmasında devletin üzerine düşen en önemli görev güvenlik görevidir. Güvenlik görevi emniyet mensupları tarafından yerine getirilir. “*Bir emniyet mensubu, toplum içinde bireylerin güven içinde yaşama hakkının koruyucusudur.*” (Çotuksöken, 2010, s. 43) Bu görev, gereği gibi yerine getirilemez ve bu konuda en büyük ihlalleri güvenlik mensupları yaparsa, yapılan davranışlara da hak ettiği yaptırımlar verilmediğinde, halkın devlete güveni kalmaz. Örneğin bir miting meydanında taşkınlık yapan göstericileri polis birer birer güvenli bir şekilde gözaltına alması gerekir. Fakat polis göstericileri gözaltına almayı miting alanında yerde sürükleyip öldüresiye döverse, devletin kendisine verdiği yetkiyi kötüye kullanmış olur. Böyle ihlalleri yapan görevlilerin hem adli hem de idari soruşturmaları yapıp gereken cezalar verilmediği zaman, polis zorda kalınca baş vurulacak kişi değil korkulacak kişi olur.

Kamu görevlileri “devleti koruyorum” diyerek suç sayılan işlemleri yapıyorlarsa, toplumun bir kesimi kendisini devletin bekçisi göyerek halka karşı uygulamalara giriyorlarsa, bir hukuk



düzeninin varlığından söz edilemeyeceği gibi, halk kitlelerinin devletine olan inancı da ortadan kalkacak ve saygınlık kalmayacaktır. ( Çeçen, 2000, s. 115)

İnsan haklarının korunamamasının bir diğer sonucu da, toplumun bir kesiminde yoksulluk ve bilgisizliğin artmasıdır. İnsanlar, olanaklarını geliştirmenin ön koşulu olan dolaylı korunan haklardan faydalanabilmek için, sosyal ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyarlar. Ekonomik kaynakların sınırlı olduğu ülkelerde vatandaşların bir kısmı devletten gerekli desteği görememektedir. Devletin ekonomik imkanlarından halkın sadece bir kesimi faydalanırsa, diğer bir kesimi birçok olanaktan geri kalacaktır. Örneğin ülkenin sadece bazı yerlerine yatırım yapılmasıyla yatırım yapılan bölgelerdeki vatandaşlar iş bulabilir, ayrıca yatırımların yoğun olarak yapıldığı yerlerde vatandaş eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlarını karşılamada çeşitli alternatifler bulabilir. Diğer bölgelerdeki vatandaşlar ise bu imkanlardan yoksun kalır. Devletin kaynakları tüm vatandaşlar için eşit şekilde paylaştırılmazsa, o ülkede sosyal adaletsizlik olur. Sosyal adaletsizlik *“Bütün insanların eşit olduğu ama ancak dolaylı korunabilen hakların, bir ülkede devletçe bütün yurttaşlar için eşitçe aynı derecede koruma olanaklarının sağlanamamış olduğu durum.”* (Kuçuradi, 2007, s. 14) Gelir dağılımındaki dengesizlikten dolayı oluşan böyle bir durumda insan hakları korunamayacak, halkın bir kesimi sürekli yoksul ve kendi haklarını dahi bilemeyecek kadar bilgisiz kalacaktır.

Her ülkenin kendine göre ekonomik bir düzeni vardır. Siyasi iktidarın hazırladığı programlar hayata geçirilir. Uygulanan ekonomik programlar bir kesim vatandaşın başka bir kesimi sömürmesine ortam yaratıyorsa, gelir dağılımında adaletsizlik artar. Örneğin kredi kartı faizlerinin yükselmesiyle kredi kartı kullanan kişiler kazançlarının büyük kısmını bankalara ödemek zorunda kalır. Burada vatandaş sömürülürken, bankacılık sektörüyle uğraşanlar karlarını arttırmaktadırlar. Böylece borçlu kimselerin maddi sıkıntılarından faydalanan fırsatçılar ortaya çıkar. Örneğin kazancı yeterli olmayıp maddi sıkıntı çeken bir kişinin arsasını, sıkıntısından faydalanarak değerinin altında alıp daha sonra bu arsanın üzerine yapılan rezidans, iş merkezi gibi binalardan kar elde etmek gibi insanlığa yakışmayacak işleri yapanları görmek mümkündür.

#### **1.4. Etik**

İnsanların günlük yaşamda yaptıkları eylemlerle erdemli davranış biçimlerine uygun olarak neler yapması gerektiği konusunda sunulan öneriler etiğin konusu içinde incelenir. Etik, *“Felsefenin İnsanlararası ilişkilerde değer sorunlarını inceleyen bir dalıdır, bu konuda bilgi ortaya koyan bir dalıdır.”* (Kuçuradi, 2009, s. 47) Kişi, hayatının her aşamasında, değişik durumlarda karar alma gerekleriyle karşı karşıya kalır. Bunlar aile hayatı, iş hayatı gibi durumlardır. Kişi yaptığı davranışın doğru olup olmadığını, bu davranışın sonunda ne gibi sonuçlar doğuracağını

görebilmesi, bir başkasına zarar verip vermeyeceği ya da aldığı bir kararın adil olup olmadığı gibi soruları davranıştan önce kendisine sorması gerekir. Örneğin belediye otobüslerinde ücretsiz kartlardan olan basın kartı sahibi bir kişinin basınla ilgisi olmayan bir kişiye de aynı karttan çıkartması ve o kişinin de belediye otobüslerine ücretsiz binmesi dürüst olmayan bir davranıştır. Bu hakkı olmadan kartı kullanan ve bu kartının yanlış bir davranışta kullanılmasına müsaade eden kişiler değer bilgisine sahip olsalardı, böyle bir davranış yapmazlardı.

Etik olarak yapılması gerekenlerin yazılı olduğu durumlar da vardır. Basın etiği, tıp etiği gibi meslek etikleri, aynı meslek grubundakiler için belirlenen standartları içerir.

Etik, yazılı kanunlardan farklı olarak kesin yaptırımlar koymasa da, özünde iyilik yapmak, adil olmak, dürüst olmak gibi kavramları içerir. Etik olarak yapılması gerekenler yapılmadığında her zaman kanuni bir cezası yoktur. Örneğin kamu görevlisinin tamiri yapılamayıp bekletilen bir aracın, çalışan bir parçasını söküp aldığına, zimmetine haksız bir şekilde mal geçirmiş olur. Etik olmayan bu davranışın kanunen de cezası vardır. Fakat iş yerindeki internetteki özel amaçlarla kullanılması etiğe aykırı olmasına rağmen, kanunen cezası yoktur.

Etik kavramı açıklanmaya çalışılırken, genellikle yerine ahlak kavramı getiriliyor. Oysaki etik, dünyanın her yerindeki tüm topluluklar tarafından benimsenen eylemler olarak belirtilir ve kolay kolay değişmeyen eylemlerdir. Ahlakta ise bir eylem farklı gruplar tarafından, farklı şekillerde değerlendirilebilir, hatta bu değerlendirmeler zamanla aynı grupta değişebilir. Örneğin henüz mahkemeye çıkarılmayan göz altına altındaki kişiye polis tarafından işkence yapılması, insanlığa yakışmayacak bir davranıştır. Bu, dünyanın her yerinde yadırganan, etik olarak yasaklanan durumdur. Ahlak durumuyla ilgili örnek vermek gerekirse, Anadolu insanında sofrada büyüklerinden önce yemeğe başlamayan, gördüğü yerde büyüklerinin elini öpen kişiler ahlaklı sayılır.

Etik, ülkemizde çoğunlukla sadece ahlak ile karşılansa da, kavram olarak ahlak terimini de kapsamakla beraber, ondan çok daha geniş bir kavramdır. Aradaki en önemli farklardan birisi ise, ahlak toplumdan topluma ve zamana göre değişebilen, yerel ve göreceli bir kavramken, etik, ahlakın aksine evrenseldir. (Çetin, 2014, s. 95)

Ahlak, kültürel değer yargılarına uygun olarak nasıl davranılması gerektiğini belirtir. Bireyin yaşamında uyması beklenen, toplumda iyi olarak bilinen davranışlar özelliklerdir. Birçok düşünürün göre ahlak, toplumdan topluma, hatta ülke içinde bile değişiklikler gösterebiliyor. “*Ahlak: kişilerarası ilişkilerde davranışlara ilişkin geçerli (bir grupta, belirli bir zamanda ya da genel olarak geçerli olan, olması istenen) çeşitli değer yargıları sistemleri olarak kaşımıza çıkıyor.*” (Kuçuradi, 2009, s. 33)

### 1.4.1. Etik Değerler

Kişinin başka insanlarla olan ilişkilerinde etik değer koruyabilmesi ve yaşamının her alanında bunları göz önüne alması için etik değerleri bilmesi gerekir.

*“Etik değerler: kişinin etik ilişkilerinde edindiği, değer korumaya yönelik eylemleri arcılığıyla kazandığı belirli özellikler ve yine bu etik ilişkilerinde belirli bir içeriği nesnel karşılığı olan değerlilik yaşantıları olduğu görülüyor.”* (Kuçuradi, 1996, s.173)

Etik değerleri bilen kişi bu değerlerin hiçbir durumda harcanmaması, harcanması kaçınılmaz olduğunda ise, mümkün olduğunca en az değer harcanması için çaba gösterir. Örneğin birçok insanın ölümüne sebep olacak bir bombalı saldırıyı yapmaya çalışan teröristi bombayı patlamadan etkisiz hale getiren polis çok önemli bir iş yapmış olur. Polis, teröristi etkisiz hale getirirken yaralamış veya öldürmüş olabilir, bundan dolayı değer harcanmıştır. Fakat böyle bir olayda polis, teröristi engellemek için birçok insanın ölmesini önlemiştir.

Kişinin çevresi tarafından sözüne güvenilir, yaptığı işlerde dürüst birisi olarak tanınması, kişinin de sürekli olarak buna uygun davranması, kişinin bu özelliklere sahip olduğunun göstergesidir. Ayrıca kişinin değerlilik yaşantıları olan saygı, sevgi, şükran, vefa kişilerin etik ilişkilerini değerli kılar.

#### 1.4.1.1. Etik Kişi Değerleri

Etik kişi değerlerinde kişinin muhatap olduğu, yani herhangi bir sebeple ilişki içine girdiği kişide etik kişi değerleri olan özellikler olmayabilir. Bunlar olmasa da, etik bir değer bilgisine sahip olan kişi etik kişi değerlerinin gereğini yerine getirir. Etik kişi değerleri, Kuçuradi’ye göre:

Etik ilişkilerde değer korumağa, insanın değerini kişilerde korumağa veya bulunduğu durumlarda en az harcanmasını sağlamağa çalışan kişinin özellikleridir. İnsan olmanın değerinin bilgisine sahip olan ve her eylem ve tutumunda bunu hesaba katan kişinin özellikleri: dürüst, saygılı, adil, dolayısıyla ‘özgür’ olma gibi özelliklerdir. (Kuçuradi, 1996, s. 174-175)

Bunu örneklendirmek gerekirse, Emniyet mensuplarının tecavüz suçundan yakaladıkları birisini, sanki ölmeyi hak etmiş biri gibi görmek yerine, onun ilk önce insan olduğunu unutmadan davranışlarını kontrol etmeleri gerekir. Bu kişinin yaptığı hak ihlalinin kanunda karşılığı vardır. Adliye’ye sevk edildiğinde gereken cezayı alacak kişiye insanlığa yakışmayacak şekilde eziyet ederek davranmak, etik açıdan yanlıştır. Onun, her ne suç işlemiş olursa olsun, insansal ihtiyaçları olan yemek, içmek, gibi ihtiyaçların karşılanması gerekir. Bunu yapan kişide etik kişi değerleri vardır.

### 1.4.1.2. Etik İlişki Değerleri

Etik ilişki değerleri, etik kişi değerlerine sahip bir kişinin eylemlerinin karşısındaki kişinin de, bu eylemleri doğru değerlendirmesi sonucu onun değersiz bir eylemde bulunmaması sonucu yaşanan yaşantıdır. Etik ilişki değerlerinin hayata geçebilmesi için etik kişi değerlerine sahip iki kişinin bir araya gelmesi gerekir. İnsansal olanakların geliştirilmesine yardımcı olan etik kişi değerlerinin özelliklerinin, ilişkide bulunan her iki kişide de bulunması gerekir.

“Etik ilişki değerleri; sevgi, saygı minnet, güven vb, bir kişinin başka belirli kişiyle ilişkisinde değerlilik yaşantılarıdır: bir kişinin başka bir kişiye yaşattığı tortu bırakan yaşantılar. Bu aynı değerler, onlara insan açısından bakıldığında ise, değerlilik yaşantısı olanaklarıdır.”(Kuçuradi, 1996, s. 176)

Örneğin Polis merkezinde sorgu işlemlerini yapan polisler olayla ilgili gözaltına alınan şüpheliye çeşitli sorular sorarak olayın aydınlatılması için çalışmaktadırlar. Sorgusu yapılan kişi zengin ve ünlü bir kişi olmasına güvenerek polisler tehditler savurup ”çabuk beni bırakın yoksa size haritadan yer beğendiririm” sözleriyle tahrik etmeye çalışabilir Bu konuşmalara kızan polislerden biri o kişiye vurmaya kalktığı zaman diğeri ona engel olarak ”Böyle konuşmalar her insanı sinirlendirebilir. Fakat sınırlarımıza hakim olup kişisel kızgınlıklarımızı meslek alışmalarımıza katmamamız gerekir” diyerek uyararak arkadaşının söylediklerini yerinde bulan polis, sorgusu yapılan kişinin tahriklerine kapılmamak gerektiğini kavıyor ve şahsa ”eğer konuşmak istemezsen susma hakkın var, istersen avukatını arayabilirsin” diyerek sözlü sataşmalarına karşılık vermeyip, şahsın gözaltındaki insansal ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı oluyorsa, etik ilişki değerlerine uygun davranıyor demektir.

### 1.4.2. Etik ve İnsan Hakları

Kişilerin insan haklarını koruyabilmesi için diğer insanlarla olan ilişkilerinde yükledikleri insan olma sorumluluklarının gereklerini yerine getirmeleri gerekir. Bunun içinde insan yaşamı boyunca sahip olduğu hakların kendinden başkalarında da olduğunun bilinciyle, herkesin hakkına saygı gösterir. Kişiler özgür iradeleriyle aldıkları kararların ve yaptıkları eylemlerin insan haklarıyla olan bağlantısını göz önünde bulundurabilmek için insanlararası ilişkilerde neler yapmaları gerektiğini etik bilgisine göre karar vermelidir.

Etik bilgisine insan hakları bilgisi arasında yakın bir ilişki vardır. İnsan hakları bilgisi, insanın değerli bir varlık olduğu bilgisine dayanır. Etik ilkelerin bilgisi de insanın değerini korumaya ve geliştirmeye çalışır. Dolayısıyla, insan hakları, etik gerekliliktir. Çünkü insan haklarını bilen

ve koruyan kişi[ ler] aynı zamanda etik değer ve ilkeler taşıyan insanlardır. ( Çüçen, 2011 s. 68)

İnsanlarla olan ilişkilerinde etik değerlere sahip olan kişiler insan olma sorumluluğunu taşır. Bu sorumluluğu taşıyan kişi insanı ilgilendiren tüm konularda duyarlıdır ve hayatın her aşamasında gördüğü tüm haksızlıklara karşı olur. Örneğin günü geçmiş gıda ürünlerinin etiketini değiştirip günü geçmemiş gibi satan kasap vatandaşın sağlığına zarar verir. Bu yapılanları fark eden başka bir kasap, daha fazla müşteri kazanmak için bu durumdan faydalanmak yerine, esnaf arkadaşını uyarır ve gerekirse ilgililere şikayet etmekten çekinmez.

İnsanlara eşit davranmak insan olma sorumluluğunun en önemlilerindedir, fakat özellikle insanlara eşit davranmak değişik kamu görevlerinde bulunan kişiler tarafından belki de en çok yapılan ihlaldir. Örneğin memurlar vatandaşların işlerini yaparken nüfuzlu kişilerin işlemlerini öne alarak herhangi bir tanıdığı olmayan kişileri sonraya bırakabilmektedir. Daha açık bir örnek vermek gerekirse, pasaport almak için evraklarını ilgili büroya teslim eden kişilerden bazıları evrak dosyasına emniyet müdürü, tanınmış iş adamı ve bürokratlar gibi tanıdıklarından aldıkları referans kağıdını ekleyebilmektedirler. Böyle bir durumla karşılaşan memurlar genellikle bir an önce referanslı işleri bitirmek için uğraşmaktadır. Çünkü referans veren kişilerin üst rütbelilere vereceği telkinle başka bir yere sürüleceği korkusunu yaşarlar. Kamu kurumlarındaki bu adam kayırmacılığı devam ettiği sürece insanlara adil davranılamaz.

Bireyler, insan haklarını korumanın öznel koşulları olarak etiğe uygun yapıp ettikleriyle insan haklarının bireysel koruyucusu olurlar. Etiğe uygun davranışlar ancak insan olma bilincine sahip kişiler tarafından yapılır.

İnsan olma bilinci ise insanlığın bir üyesi olarak insanın kendisini tanıyabilmesini ve olanaklarını değerlendirebilmesini sağlar. İnsan olma bilinci, etik değerleri taşıyan insanların sahip olabileceği bir durumdur. Ancak etik değerlerle yetişmiş ve bu değerleri özümsemiş insanlar, insanın değerini kavrarlar. (Çüçen, 2011, s. 69)

İnsan olma bilincine sahip bir kişi başkalarının davranışlarından önce kendi davranışlarını sorgular. Yaptığı davranışların ya da bir görevi ifa ederken yaptığı faaliyetlerin insanlığa olan katkısını belirlemeye çalışır. Ayrıca insan olma bilinci kişiye hangi meslekte bulunursa bulunsun, o mesleğe ilişkin meslek ahlakının sorumluluklarını yerine getirmesini gerektirir. Örneğin bir vatandaşın evinde hırsızlık olayı meydana gelmişse, orada inceleme yapmakla yükümlü polis memuru “ne de olsa bir iz bulamayız” diyip sadece evin bir bölümünü baştan savma bir şekilde inceleyemez, meslek ahlakı gereği tüm detayları gözden geçirmesi gerekir.

## 1.5. Polis ve İnsan Hakları

Ülkemizde güvenliğin sağlanması amacıyla oluşturulan kolluk hizmetleri kendi içinde de, görev alanına göre çeşitlendirilmiştir. Belediye sınırları içinde sorumluluk polise aittir. Polisin bağlı olduğu Emniyet Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı bünyesinde bulunmaktadır. Tüm illerde bir emniyet müdürlüğü, ilçelerde ilçe emniyet müdürlüğü veya ilçe emniyet amirliği teşkilatlanması bulunmaktadır. Henüz polis teşkilatı kurulmayan ilçelerde mevcuttur.

Belediye sınırları dışında kalan kırsal bölgelerin güvenliği ve adli işlemleri de kolluk görevlilerinden Jandarma tarafından yapılmaktadır. Jandarmanın görev ve sorumluluk alanları 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu madde 10 da belirtilmiştir. “*Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı; Polis görev sahası dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir.*” (Yalvaç, 2009, s. 813-814)

Ülkemizin karasularında, limanlarında, boğazlarında takibi gerekli suçlarla ilgili failerin yakalanması ve suç şüphesiyle ilgili gerekli çalışmaları yapan Sahil Güvenlik Komutanlığı bulunmaktadır. Kurum olarak Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde, fakat görev ve hizmet olarak İçişleri Bakanlığına bağlıdır.

Sahil Güvenlik Komutanlığı; Olağanüstü durumlarda Genelkurmay Başkanının isteği üzerine, bir kısmı ya da tümü ile Deniz Kuvvetleri Komutanlığı hareket komutasına veya emrine, Savaş halinde tümü ile doğrudan doğruya Deniz Kuvvetleri Komutanlığı emrine girer. Bu hallerde Sahil Güvenlik Komutanlığına verilen görevlerin yerine getirilmesi sorumluluğu da bir kısmı ya da tümü ile Deniz Kuvvetleri Komutanlığına geçer.(Akdeniz, 2009, s. 494)

Kolluk görevlilerinden olan Polisin, PVSK’ nın 1. maddesine göre tanımı aşağıdaki gibidir:

**Madde 1** - Polis, asayiş amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder. Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerinin kendisine verdiği vazifeleri yapar

Devlet ve millet olarak varlığımızın özgürlükçü, demokratik ve laik düzen içerisinde, her türlü iç tehlikeden uzak tutulması, yargı bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğünün sağlanması ve korunması, suç işlemeye yönelik davranışların önlenmesi, suç işleyenlerin yakalanarak yargı önüne çıkarılması, ilgili yasaların ve diğer yasa hükümlerinin kendisine verdiği görevlerin yerine getirilmesi polisin temel görevlerindedir. Polis, her türlü durum ve koşulda görevini yerine getirirken, halkın kendisine karşı güven duygusu içinde olmasını sağlamalıdır. Gerçekten de eğer halkta, polisin özellikle insan haklarının koruyucusu olduğu ve genel olarak görevlerini yerine getirirken tarafsız olduğu inancı varsa, ona destek olması

beklenebilir. Polislerin eğitiminde sorunun bu yönüne dikkat çekilmesinin de ayrı bir önemi vardır.

Polis insan haklarının koruyucusu olan güvenlik sorumlusu olarak devleti temsil eder. Halkın polise karşı güveninin tam olabilmesi için polisten bazı beklentileri bulunmaktadır. Beklentilerinin en önemlisi, muhatap olup sıkıntısını anlattığı polisin kendisine karşı dürüst olmasıdır. Polisle muhatap olduğu zaman vatandaşın başkalarının bilmesinde sakıncalı olan bazı kişisel özel bilgiler polisin eline geçmektedir. Polislerin bunları kötüye kullanmayacağı konusunda vatandaş rahat olmalıdır. Bu güveni hissettirmek de Emniyet teşkilatının görevidir.

Vatandaşın bir diğer beklentisi de sosyal konumu ne olursa olsun her kişinin adli sıkıntısını çözülebilmesidir. Örneğin ülkemizde 2012 yılı içinde Amerikalı turist Sarai Siera, eski Topkapı surlarında ölü bulundu. İstanbul Emniyeti ve ilgili birimler çok titiz ve sistemli bir çalışma sonunda cinayet olayının nasıl olduğunu ve kim tarafından yapıldığını çözdüler. Bu, takdir edilmesi gereken bir durum. Fakat ülkedeki başka faili meçhul cinayetler için de aynı hassasiyet gösterilmezse, vatandaşlar tarafından bir güven kaybı olması muhtemeldir.

Polis çalışma sisteminde bazen olağanüstü durumlar olup mesai saatlerinin dışında çalışmaya devam etmek zorunda kalabilmektedir. Bu fiziksel olarak her zaman kolay katlanılacak bir durum değildir. Ama polisin içinde bulunduğu durumu her vatandaş anlayamayabilir, herkesin anlaması da beklenemez. Vatandaş polisten müracaat ettiği konuyla ilgili gereğinin yapılmasını ister. Örneğin herhangi bir olağanüstü durumdan dolayı mesai saati 6 (altı) saat geçmiş pasaporttan sorumlu polis memuru pasaportlarıyla yurda giriş için bekleyen kişileri 'benim mesai saatim geçti, hem de çok yoruldum' deme hakkına sahip değildir.

Polis Merkezlerine istendiği zaman ulaşabilmek her vatandaşın dileğidir. Örneğin saldırıya uğrayan bir kişiyi gördüğünde polisi arayan vatandaş, polisin saldırıdan çok sonra geldiğini gördüğünde, onun için bunun hiçbir bahanesi olmayacaktır. Trafik akışının fazla olmadığı, çok fazla yaya insanın da olmadığı yerlerden geçerken vatandaş buradan zaman zaman polis ekiplerinin devriye olarak geçtiğini veya buraların polis kamerasıyla izlendiğini hissetmesi, polis varlığı konusunda halka rahatlık verir. Çünkü kamu düzeninin sağlanması, suçun önlenmesi, acil durumlarda yardım edilebilmesi ve insan haklarının korunması için polise ihtiyaç vardır.

Toplumsal olaylarda polis bazen kendisine yapılan fiziksel saldırılarda zor kullanmak zorunda kalabilmektedir. Dışarıdan bakıldığında, polisin haklı olsa bile aşırı bir şekilde güç kullanıp karşısındakini ezmesi kendisine karşı bir tepki doğurur. Çünkü vatandaş başka bir zaman da kendisine böyle bir güç kullanımı olabileceği hususunda endişe duyar. Etik değerlere sahip olması gereken polis için güç kullanmak, yapılabilecek en son seçenek olmalıdır. Güç kullanmak gerçekleştiğinde ise ,mümkün olduğu kadar minimum güç kullanma ile en az değer harcanması insan haklarına saygı anlamında önemlidir. Örneğin polisle silahlı çatışmaya giren bir

teröristin öldürücü bir yerine değil de ayağından vurularak yaralı ele geçirilmesi, ölü ele geçirilmesine göre daha az değer harcamaktır.

### 1.5.1. Türkiye’de Polislerin Eğitimi

Ülkemizde polislerin meslek öncesi eğitime tabi tutuldukları üç farklı sistem bulunmaktadır.

Bunlardan sayı olarak en çok olanı Polis Meslek Yüksek Okullarıdır. Polis Meslek Yüksek Okullarına lise öğrenimini bitirip Ö.S.Y.M sınavına giren ve belirlenen taban puanı alan öğrenciler girebilmektedir. Eğitim süresi 2 yıldır.

Polis Merkezi Eğitim Merkezi (POMEM) okulunda ise dört yıllık lisans eğitimini tamamlayan kişiler KPSS sınavından gerekli baraj puanı aldıktan sonra başvurabilir. Eğitim süresi 6 aydır.

### 1.5.2. Polislerin İnsan Hakları Eğitimi

Yasa uygulayıcısı konumunda bulunan polislerin bir müdahale yapması gerektiği zaman, topluluktaki kişilerin her birinin bir insan olduğu ve onlara insanca davranılması gerektiği unutulmamalıdır. Örneğin polise sopayla saldıran kişi bir veya birden çok polis sayesinde göz altına alındığında, saldırdığı polis intikam duygusuyla hareket edip o kişiye işkence yapmamalıdır, çünkü her ne yapmış olursa olsun o bir insandır ve hiçbir insana işkence yapılmamalı. Fakat bu, polise karşı yapılan hukuksuz eylemlere karşı da sessiz kalmak değildir. Ölçülülük ilkesine göre orantılı güç kullanılmalıdır.

Çotuksöken’e göre yasa uygulayıcılara verilecek insan hakları dersleri Felsefi-Etik içerikli olmalıdır. Buna göre :

Felsefi-etik eğitimin de insana, yasa uygulayıcısı durumundaki insana somut olarak öğreteceği şey, her tek insanın bir olanaklar varlığı olduğu, değişmez/ sabit bir özü olmadığı bilgisiyse, aynı zamanda birey, kişi ve yurttaş olduğu bilgisidir; buna bağlı olarak ta, her bireyin özel/ bireysel alanın öznesi olmasının yanı sıra, toplumsal ve ayrıca kamusal alanın öznesi olduğu bilgisidir. (Çotuksöken, 2002, s. 278)

Felsefi etik eğitimi almış yasa uygulayıcısı eğitim sonunda, “*artık kendini ’’salt’’ yasa uygulayıcısı olarak görmeyecektir; ayrımların farkına varan, eylemi üzerine düşünen, “önce insan’’ olduğunun bilincinde olan birey olacaktır.*”(Çotuksöken, 2002, s, 278)



İnsan hakları eğitiminin her düzeyde yapılabileceğini belirten Kuçuradi: “İlkokul düzeyinde, öğrencinin insan olarak kimliğinin bilincinin uyandırılması amacı yeterli görünüyor. Örneklerini günlük yaşamdan, özellikle de mitolojiden seçen özel bir etik programı, bu düzeyde insan hakları eğitimi için yeterli bir çerçevedir.” (Kuçuradi, 2004, s. 377)

Yani öğrencilerin kavrayabilecekleri günlük yaşam örnekleri ilkökul düzeyindekiler için yeterlidir. Ortaokul seviyesinde ise bilgilerle desteklenmesi gerekir. Ortaokulda

Eğitim görenlere a) İnsan onurunun bilgisini (insan onurunun oluşturucularını, yani tarih boyunca insanların başarılarını ve bu arada etik başarılarını gösteren örnekler aracılığıyla ) sunmayı; b) temel (insan) haklarının bilgisini ve bu hakların kişinin yaşamı, toplumların gelişimi, insanlığın bugünü ve geleceği için önemini bilgisini sağlamayı; c) öğrencileri eylemleri, olayları ve durumları doğru değerlendirmede eğitmeyi amaçlayan bir dizi ders, bu amaç için uygun olacaktır..(Kuçuradi, 2004, s. 377)

İnsan hakları konusunda eğitim verecek kişiler neyin temel hak olduğu veya olmadığını bilmeli ve günlük yaşamda farklı konumlarda karşılaşılabilecek olayları değerlendirebilmelidir. Kuçuradi’ye göre:

İnsan hakları eğitimcilerinde de olması gereken bazı özellikler vardır.Buna göre İnsan hakları eğitimcilerini eğitenler, örneğin temel hak olduğu iddia edilen bir hakkın temel bir hak olup olmadığını gösterebilmelidir; gerektiğinde, ergeç kodifiye edilecek yeni haklar türetebilecek durumda olmalıdır; tek tek ülkelerde önerilen yasaları değerlendirebilmeli ve insan hakları için yaratabileceği doğrudan ya da dolaylı etkilerini görebilmelidir. Bu eğitimciler, aynı zamanda yaşamın çeşitli alanlarındaki olayları, durumları değerlendirebilecek durumda olmalı; çünkü bu eğitimciler, farklı alan ve mesleklerdeki öğrencileri eğitecek olan eğitimcileri eğitecektir. (Kuçuradi, 2004, s. 378)

İnsan hakları eğitimi sonunda eğitimi alan kişiler neyin hak olup olmadığını, hak ihlallerine karşı bireysel olarak neler yapabileceğini ve çevresindeki kişilere de bu konular da anlaşılır konuşma yapabilecek seviyeye gelmesi gerekir. Her yaş ve meslek grubundaki öğrencilere özel program hazırlaması gereken eğitimciler özellikle vatandaşla sürekli karşılıklı etkileşim içinde olan polislerin yaşayabilecekleri gerginleri hesaba katarak program yapabilmelidirler.

### **1.5.3. Etik Eğitimi**

Bir insanın yaptığı işi iyice benimsemesi ya da çalıştığı iş yerindeki arkadaşlarıyla bütünleşmesi, o kişinin iş konusunda tam bir profesyonel olduğunu gösterir. Örneğin

bir şirketin muhasebesini tutan kişinin mevzuat değişikliklerini sürekli takip edip, onları okuyup kavraması onun kendisinin işe yeterince ilgili olduğunu gösterir.

*Profesyonel Etiği; bir insanın bağlı olduğu işi oluşturan standartların anlaşılması ve bu işi geliştiren bir biçimde yerine getirme yükümlülüğüdür.* (Kleinig, 2002, s. 182)

Meslek çalışmaları profesyonel olarak yapıldığında, polis etik eğitiminin şu avantajlarından söz etmek mümkündür:

1. Bu polis hakkında moral duyarlılık yetersizliği ve bir şekilde ahlaki topluluğa getirilme ihtiyacının olduğu talihsiz varsayımları ortadan kaldırır.
2. Polisin Etik eğitim anlayışının profesyonellik etiği eğitimi olarak algılanması bu eğitimin kendilerini bağlayacağı şekilde düşünmesini saptamaktadır. Profesyonellik bir kimsenin yaptığı işinin sadece yapmaya değer bir şey olarak değil, bunu iyi bir şekilde yapmanın değerli bir şey olduğu konusunda duygu sağlayarak belirli bir derecede gurur getirir.
3. Polis etiği eğitiminin profesyonellik etiği eğitimi olarak düşünülmesi etkili bir kendi kendine polis hizmeti için kültürel temel oluşturmaktadır. (Kleinig, 2002, s. 182-183)

#### **1.5.4. Polis Okullarında Verilen Polis Etiği ve İnsan Hakları Dersleri İçeriği**

Polis Meslek Yüksek Okulu (PMYO) lise eğitiminden sonra yüksek okul statüsünde olan iki (2) yıllık okuldur.

Polis okullarında bir dönem içinde haftada iki (2) saat olarak tek dönemde verilen Polis Etiği dersi aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

Sosyalleşme ve Polis Etiği  
Meslek içi Sosyalleşme ve Etik Sorunlar  
Yozlaşma  
Polislik Mesleğinin Tercih Sebepleri  
Adli Görevlerde Yozlaşma İlişkileri  
Teknoloji Kullanımının Sosyal ve Etik Sonuçları  
Mesleki Yozlaşmanın Faktörleri  
İş Güvenlik Sektörünün Denetimi  
Avrupa Polis Etiği Kuralları  
Türk Polis Etik Kuralları  
Poliste Bulunması Gereken Etik Değerler<sup>3</sup>

Aynı şekilde İnsan Hakları Dersi de haftada 2 saat olarak tek dönemde verilmektedir. Dersin içerdiği konu başlıkları aşağıdadır.

İnsan Hakları Kavramı ve Önemi  
İnsan Haklarının Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi ve Korunması  
Kolluğun ihlal edebileceği Temel Hak ve Özgürlükler  
Bazı Özel Grupların Hak ve Özgürlükleri<sup>4</sup>

<sup>3</sup> Şükrü Balcı Polis Meslek Yüksek Okulu Eğitim Programından alınmıştır.

<sup>4</sup> Şükrü Balcı Polis Meslek Yüksek Okulu Eğitim Programından alınmıştır.

Lisans Mezunu olan kişiler K.P.S.S. sınavına girdikten sonra belirlenen taban puanı aldıktan sonra Emniyetin diğer belirlediği sınavları da geçenler altı (6) aylık Polis Meslek Eğitim Merkezi (POMEM) eğitimi alırlar. POMEM eğitiminde ise Polis Etiği dersi verilmiyor, sadece 1 yarı yıl İnsan Hakları ve Uygulamaları dersi altında insan hakları ile ilgili yazılmış uluslararası belgelerdeki maddeler, dersi veren avukat tarafından açıklanıyor. Bundan sonra da polislerin yapabilecekleri ihlaller konusunda uyarılar anlatılıyor.

## İKİNCİ BÖLÜM

### AVRUPA POLİS ETİĞİ YÖNETMELİĞİ VE TÜRKİYE'DE POLİS MESLEK ETİĞİ İLKELERİ

#### 2.1. Meslek Etiği

Her meslek grubunda uyulması gereken kurallar vardır. Bunun dışında her meslek grubunda mesleki etik açısından yapılmaması gereken davranışlar vardır. Örneğin halk minibüslerinde aynı güzergahta faaliyet gösteren minibüslerden A firmasının minibüsünün mesafesi B firmasının minibüsünün mesafesinden daha uzak olmasından dolayı, hem kendi gideceği yere hem de B firmasının minibüsünün gideceği yere yolcu taşınması etik açıdan yanlıştır. Çünkü A firmasının minibüsü böyle yaptığında, hem kendi gideceği yer için hem de B firmasının minibüsünün taşıyacağı yolcuları da taşıdığı için, minibüste yolcular çok sıkışık gitmek zorunda kalacaktır. Ayrıca A firması, B firmasının müşterilerini engellemiş olmaktadır.

Meslek Etiği, belirli bir meslek grubunun, mesleğe ilişkin olarak oluşturulup, koruduğu; meslek üyelerine emreden, onları belli bir şekilde davranmaya zorlayan; kişisel eğilimlerini sınırlayan; yetersiz ve ilkesi üyeleri meslekten dışlayan; meslek içi rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan ilke ve kurallar bütünüdür. Bu ilke ve değerler aynı işi yapan herkes için geçerlidir. Bu açıdan bakıldığında, mesleklerin etik boyutu genel anlamda evrenseldir. (Aydın, 2002, s.105)

Günümüzde de etiğinin önemi arttıkça, her meslekte olması gereken etik ilkeler ortaya konmaya başlanmıştır: medya etiği, basın etiği, mühendislik etiği, hukuk etiği, spor etiği, kütüphanecilik etiği, tıp etiği, siyaset etiği gibi. Bunlardan önem bakımından en çok ön plana çıkan da tıp etiğidir. Genetik kopyalamanın yapılabildiği bugünlerde, birçok laboratuarda insan doğasıyla ilgili yapılan çalışmaları denetlemek imkansızdır. *“Dolayısıyla biyoteknolojinin eşitlik ve özgürlük karşıtı otoriter ideolojiler doğrultusunda kullanılması, kopyalama tekniği sayesinde klonların yedek organ deposu olarak üretimi ve insan vücudunun ticari metaya dönüştürülmesi olasılığı göz ardı edilemez.”* (Uygun, 2011, s. 59) Bu da sakıncalı bir durumdur.

İnsanlar buldukları her ortamda insan haklarını yapıp ettikleri ile korumaya çalışırlar ya da yaptıkları davranışlarla ihlaline sebep olurlar. İş hayatında da herkes kendi haklarını bildiği gibi meslek etiğini de bilir ve buna göre davranır. Örneğin gözaltında bulunan kişinin parmak izi alınır, fotoğrafları çekilip arşivde saklanır. Çekilen fotoğrafı polis, emniyet dışına çıkarılmasının etik olarak yanlış olduğunu bilir, ayrıca bu davranış fotoğrafı çekilen kişiyi de rencide eder. Her insan mesleğini ifa ederken insanı onurlu ve değerli varlık olarak görüp yaparsa, meslek etiğine sadık kalmış olur.

İnsan haklarının korunmasının davranışlarla geliştirilmesinin en iyi yollarından biri de meslek etiğine uygun olarak mesleğini en iyi biçimde icra etmektir. Özellikle öğretmenler, hakimler,

savcılar, polisler, doktorlar insan hakları konusunda aldıkları eğitimi yaptıkları işte gösterecekleri davranışlarla diğer insanlara örnek olabilirler. (Çüçen, 2011, s. 184)

## 2.2. Polis Meslek Etiği

Polis meslek etiği, etik değerler bakımından sadece vatandaşla polis arasındaki ilişkileri değil, ayrıca meslek içindeki ast-üst ve aynı düzeydeki kişilerin ilişkilerini, mevzuattaki düzenlemeleri ve güvenlik hizmetini yerine getirmekteki ilişkilerin hepsini içermektedir. Polis meslek etiği:

Polisler tarafından ortaya konulan, polislik uygulamalarındaki davranışları standartlaştıran, güvenlik hizmeti sunumunda kaliteyi artırma adına meslek içi rekabeti gerçekleştiren ve son olarak da hizmet ideallerini korumayı amaçlayan ilkeler bütünüdür. (Bal ve Beren, 2007, s. 52)

Polis karşılaştığı olaylara göre yapacağı eylemler, işlemler kanun ve yönetmeliklerle belirlenir. Yapacağı işlemler dışında vatandaşla olan iletişimde davranışsal olarak yapması gereken etik ilkeler mevcuttur. Bunlardan en önemlileri halka güven vermek, ayrımcılık yapmamak, vatandaşa kötü muamele yapmamak ve yaptığı işlemlerden maddi kazanç elde etmemektir.

## 2.3. Avrupa Konseyinin Polis Etiği Çalışmaları

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği ağırlıkta olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinden etkilenmiştir. Bu belgeyle güvenlik personeli olarak çalışan polisler için belli bir standart getirilmeye ve yargı mensupları ile olan ilişkilerde düzen getirilmeye çalışılmıştır. Üye ülkelere tavsiye niteliğinde olan bu yönetmelik belgesi, 28-30 Mart 2001 tarihinde tamamlanmıştır. “1998-2001 yılları arasında Avrupa Konseyi bünyesinde yürütülen bu çalışma Avrupa Konseyi (A.K) üyesi kırkı aşkın ülkeden üst düzey polisler, sosyal bilimciler, hukukçular, ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri katılmıştır.” (Cerrah ve Eryılmaz, 2001, s. 9)

Yönetmelik, üye ülkelere polis hizmetlerini araştırmalarını tavsiye etmektedir ve tüm ülkeler bazında uluslararası işbirliği yapılmasını istemektedir. Yönetmelik, Avrupa’da mevcut olan çeşitli polis tipleri için temel değerler çerçevesinin sağlayıcısı olarak görülmektedir. Bu, uluslar arasındaki sınırların anlamının gitgide azaldığı, Avrupa’daki ülkelerarası seyahat ve işlemlerde tüm ülke polislerinin aynı muameleyi yapması için atılan bir adım olmuştur.

## 2.4. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği Bölümleri

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği düzenlenen maddelerin içeriklerine göre bölümlere ayrılmıştır.

### 2.4.1. Polisin Amaçları

Polisin, görev bölgesindeki suç ve suçluyla mücadele etmesi, meydana gelen adli olayların içeriğinin ortaya koyması tüm ülkelerde vatandaşların beklentisidir. Meydana gelen suçların aydınlatılma oranı yüksek olursa, bu durum suçların önlenmesinde de etkili olur. Olabilecek yeni suçlara karşıda, caydırıcı etki yapar. Polisin sadece oluşan suç olaylarını çözmek değil, görev yaptığı bölgede olabilecek suçları önlemesi de amaçlarındandır. Örneğin kap kaç olaylarının olduğu bir yerleşim yerinde kısa sürede failer yakalandıkça, bu suçu işlemeye eğilimi olan kişiler “hemen yakalanırım” endişesiyle buna cesaret edemezler.

Polis suçları aydınlatırken kullandığı metotlar, kişi hak ve özgürlüklerine aykırı olmamalıdır. Örneğin yetkili makamlardan alınan iznin dışında kişilerin telefonlarını dinleyerek haberleşme özgürlüğünü ihlal etmemelidir.

Polisin suç dosyalarının aydınlatılması sonucunda mağdur kişilerin mağduriyetini gidermek yanında şüphelilerin haklarını da koruması polislerin görevleri arasındadır. Anayasamızın 38. Maddesinin 4. Fıkrasına göre: “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.*” Soruşturma yapılırken sanki şüpheli kesin suçluymuş gibi dosyaya sadece aleyhindeki delilleri değil, suç olayının tüm ayrıntılarını çözecek delilleri eklemesi gerekir. Çünkü suçun başkası tarafından işlenmiş olması ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.

### 2.4.2. Hukuk Devletinde Polisin Hukuki Alt Yapısı

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğine göre Polisin yaptığı faaliyetler kanunlarda açıkça belirtilmelidir, kanunlarda boşluklar olmamalıdır. Günümüzde Avrupa’da olsun Türkiye’de olsun hukuk konusundaki tartışmaların en büyük sebebi bu boşluklardır. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği 4. maddesinde bu durumun önemi belirtilmiştir. “*Polise yön veren kanunlara halkın ulaşabilmesi (gizli olmaması ve herkesçe temin edilebilir olması), bu kanunların açık ve net kaleme alınması, ihtiyaç halinde, bu kanunların yine halkın ulaşabileceği düzenlemelerle desteklenmesi gerekir.*” (Cerrah- Eryılmaz, 2001, s. 48)

Vatandaşın hukuk kuralları konusunda bilgi sahibi olması, polisin faaliyetlerini değerlendirmesi yönünden önemlidir. Örneğin bir hırsızlık suçuyla ilgili çevresi tarafından şüpheli olarak görülen ve bir hırsızlık olayıyla ilgili göz altına alınan kişi,

serbest bırakıldığında, onu serbest bırakanın polis değil, ifadesinden sonra tutuksuz yargılanmak üzere savcı olduğunu bilmelidir.

### 2.4.3. Polis ve Ceza Adalet Sistemi

Polisin savcı ve diğer yargı kurumları ile olan ilişkileri kanunlarla ve buna uygun olarak çıkarılan yönetmeliklerle belirlenmiştir. Avrupa ülkelerinin her birinde bu konuda farklılıklar bulunabilmektedir.

Örneğin Almanya’da savcı Türkiye’deki gibi soruşturmanın başıdır. Bu sistemde yargıç, sadece bireysel özgürlükleri ilgilendiren hallerde izin verme yetkisine sahiptir. Savcı ilgili her kesimi (avukat, bilirkişi, tanık ve polis) uzun uzun dinler. Bu, soruşturmanın süresini uzattığı gibi, çok fazla savcı da gerektirmektedir. İngiltere’de adli soruşturma aşamasında en büyük rolü polisin oynadığı ve polisin inisiyatife sahip olduğu görülmektedir. Adli soruşturmalar hemen hemen hiç bir adli otoritenin talimatı olmadan polis tarafından gerçekleştirilmektedir. Adli soruşturmalarda, özellikle de olay yeri incelemelerinde, tüm işlemler polis tarafından yürütülmektedir.<sup>5</sup>

Farklılıklar olsa da, Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği ile amaç, ilgililerin her birinin yetkisinin sınırını belirlemek olmalı ve polisin kendisini yargı mensuplarının herhangi birinin yerine koymasının önlenmesidir. Polis, hangi suçla ilgili olursa olsun suç şüphesi altındaki kişinin avukatıyla görüşüp gerekli savunmayı yapmasına engel olmamalıdır. Tabii ki görüşme kendi gözetiminde olduğu için, ne kadar sürdüğünü kayıt altında tutabilir.

Polis, hakkında cezaevine teslim edilmesi yönünde karar verilmiş bir kişiyi cezaevine teslim eder. Evrakla şahsı teslim ettikten sonra şahsın cezaevinde geçirdiği süredeki durumdan oradaki personel sorumludur. “*Polise ancak sınırlı hukuki fonksiyon verilmeli ve polisin kararları mahkemelerce denetlenebilmelidir. Polis işi ve cezalandırma işi tamamen farklı fonksiyonlardır ve polis acil durumlar hariç cezaevi personeli rolünde olmamalıdır.*”(Richards, 2002, s. 260) Burada acil durumdan anlaşılan, cezaevinde çıkan bir isyan ya da hükümlülerin başka bir yere nakledilmesinde personel sıkıntısı çekilip yardım istenmesi durumudur.

---

<sup>5</sup><http://www.caginpulisi.com.tr/48/10-11-12-13-14-15.htm>

#### 2.4.4. Polisin Kurumsal Yapısı

Polis teşkilatı kurumsal olarak her Avrupa ülkesinde farklı bir yapılanmaya sahiptir.

Belçika'nın mevcut iç güvenlik yapılanması; ülke çapında polislik işlevlerini yerine getiren federal polisle, belli yerel yönetim alanlarında görev yapan ve belediye başkanlarına bağlı yerel polisten ibarettir. Demiryolu ve havaalanı gibi belli sahalarda görev yapan diğer güvenlik güçleri de bu sisteme monte edilmiş ve federal polis denebilecek ülke çapında görevli yapıya entegre edilmiştir. Belçika'da bu anlamda yukarıda söylendiği gibi iki seviyeli tek bir polis teşkilatı oluşturulmuştur: federal ve yerel polis teşkilatıdır. (Nitas, 2003, s. 197)

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğine göre üniformalı çalışan polis halk tarafından tanınabilmelidir. Zaten günümüzde polisin kıyafeti halk tarafından rahatlıkla ayırt edilebilir. Bunun istisnası, gizli kalması gereken soruşturma dosyaları için sivil çalışan personeldir. Her ülkede poliste farklı bir yapılanma olmasına rağmen, görevi içinde bağımsız hareket ettiği bizzat kendisinin takdir yetkisi olduğu durumlar vardır. Örneğin bir bölgede kimlik sorgusu yapmakla görevlendirilen polisler herkesin kimliğini sorgulamaya kalksa, buna vakit yetmez, ama mesleki tecrübelerine dayanarak ilk etapta daha çok şüpheli gördükleri kişilere kimlik sorarak daha çok suçlu yakalayabilirler. Burada inisiyatif görevli polislerindir.

#### 2.4.5. Polisin Eğitimi

Avrupa'da hemen her ülkenin polisleri için ayrı bir eğitim süreci bulunmaktadır. Örneğin İngiltere'de bütün polis adayları önceki eğitimlerine bakılmaksızın, iki yıllık bir deneme eğitimine alınırlar. Bir polis adayının, iyi bir polis olup olamayacağı bu iki yıllık deneme sırasında göstereceği başarı ve yeteneğe bağlıdır. Polis eğitim merkezlerinde verilen teorik dersler çok yönlü olup, tamamen polis örgütünün ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Büyük ölçüde insan gücüne dayanan ve silah taşımayan İngiliz polisi için fiziki eğitim de son derece önemlidir. Polisler, disiplinli bir kurum olarak, spor olaylarında veya barışçıl gösterilerde kalabalıkları nasıl kontrol edebileceklerini, asi ve düşmanca durumlarla karşı karşıya geldiklerinde nasıl hareket edeceklerini öğrenmek zorundadırlar. Büyük çapta bir kalabalığın az sayıda polis gücü ile nasıl dağıtılabileceği konusu teorik olarak verildiği gibi, bunun uygulaması da yaptırılmaktadır.<sup>6</sup>

Eğitim metotları farklı olsa da eğitim içeriğinin etik değerlere ve insan hakları konularına sahip olması beklenir. İngiltere'de polis silah taşımaz. Normal bir vatandaşa göre daha kuvvetli bir fiziğe sahiptirler. Polis tarafından bu durum karşısındaki kişiye karşı ezici bir üstünlük olarak kullanmaması ve yapılması gereken kanuni işlem varsa, gerekli evraklarla adli makamlara teslim etmek gerektiği bilincinde olmasının sağlanması eğitimin en önemli etik kısmıdır.

<sup>6</sup><http://www.cagipolisi.com.tr/konugumuz-turkiye-ve-avrupa-ulkelerindeki-polis-egitiminin-karsilastirilmesi-hollanda-ingiltere-fransa-ve-italya-ornegi/>



Polisin görev yaptığı toplumdaki vatandaşı iyi tanınması, eğitiminin halktan kopuk bir şekilde değil toplumla iç içe olması, meydana gelebilecek olayları da daha iyi değerlendirmesini sağlar. Buna örnek olarak İsveç'teki Polis Akademisi gösterilebilir.

İsveç Polis Akademisinde ayrı bir uygulamalı eğitim binası bulunmaktadır. Bu binada; ev, market, banka, bar vb. gerçek yaşamdan kesitler yer almaktadır. Aynı zamanda bir polis karakolu da bulunmaktadır. Burada amaç, gerçek hayatta olan veya olabilecek olayların yine gerçeğe en yakın şekilde canlandırılabilmesi bir mekânın hazırlanmasıdır.<sup>7</sup>

Belçika'da ise eğitim süresi farklı olarak bir yıldır. Eğitimin üçüncü dönemi bizzat meydana gelen olaylar üzerinden uygulamalı olarak yapılır.

Belçika'da Polis Okulunda Eğitim Süresi: Polis memurlarının eğitim süresi 1 yıldır. Teori-Staj-Teori olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama "Gözleme" devresidir. Bu dönemde olaylara sadece dışarıdan izleyici olarak katılır. İkinci dönem "İnceleme" dönemidir. Bu evrede kırtasiye ve idari işlemlerin nasıl yapıldığı gösterilir. Üçüncü dönem ise "Uygulama" devresidir. Burada aktif olarak olaylar içerisinde yer alınır. (Özdemir, 2004 s. 306)

#### 2.4.6. Polisin Hakları

Masumiyet karinesine göre suçluluğu henüz kanıtlanmayan kişi masum olarak değerlendirilir. Kamu görevi yapan polisler hakkında da bazı kişiler tarafından çeşitli olumsuz iddialar ortaya atılabilir. Bu iddialardan doğru olan olabileceği gibi, asılsız iddialar da olabilir. Tabii ki her iddianın aslı sorgulanmalıdır, fakat iddia araştırılırken bunun alenen yapılması, halkın gözünde o polisin güvenilirliğini zedeleyebilir. Hele bir de hakkındaki iddia asılsız ise, o suçsuz kişi büyük bir üzüntü yaşar ve verimi düşebilir. Ancak ağır bir suçla ve çok ciddi iddialar varsa, gerekirse görevden geri çekilerek bu durum netleştirilmeye çalışılır. Eğer soruşturma sonunda suçsuz olduğu ortaya çıkarsa, suçsuz bile olsa görev yaptığı bölgede güvenilirliğini kaybetme tehlikesi olduğundan, kişinin kendini daha rahat hissedebileceği yere ataması yapılması hakkıdır.

Polislerin görev anında yaptıkları fiilleri bir disipline sokmak için, disiplin kuralları mevcuttur. Polisler bu disiplin kurallarını bazen kasten bazen de farkında olmadan ihlal edebilmektedir. Bunun karşılığında da yaptırımlarla karşılaşır ve bunlar yetkili disiplin kurullarının verdiği disiplin cezalarıdır. Bu cezaları hak etmediğini düşünen her polis bağımsız yargı kurumlarına başvurma hakkına sahiptir. Ayrıca burada verilen her kararın bağımsız yargı kurumları tarafından incelenmesi kurum içinde de bu konuda keyfi olarak yanlış karar verenlerin ortaya çıkmasını engeller. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğinde de bu durum 32. madde de belirtilmiştir. Buna göre "Polise verilen disiplin cezaları bağımsız bir kuruluş veya mahkemece gözden

<sup>7</sup><http://gear.pol.tr/Yrd.Do%C3%A7.%20Dr.S.Kenan%20G%C3%9CCL-1/%C4%B0sve%C3%A7%20Polis%20Akademisi1.pdf>

*geçirilmelidir.”(Cerrah-Eryılmaz, 2001, s. 70) Böylece polisler ile ilgili iddialar bağımsız yargı organları tarafından incelenmiş olması, onları daha dikkatli olmaya zorlayacaktır.*

#### **2.4.7. Polis Soruşturmaları ve Müdahaleleri**

Polis eğer bir şahıs ile ilgili soruşturma yapacaksa, bunun makul bir şüpheye dayanması gerekir. Yeterli dayanaktan yoksun, makul bir şüpheye dayanmayan araştırmalar hem sonuç vermez hem de emniyet birimlerini yapması gereken başka işlerden alıkoyar. Polis araştırmaları dürüstçe ve objektif bir zeminde yapılması etik açıdan önemlidir.

Objektif olmak ile anlatılmak istenen polisin bir soruşturmayı tarafsız olarak yürütmesidir, ki, bu da, polisin, soruşturmayı, şüphelinin lehine veya aleyhine olsun soruşturmaya ilişkili tüm bilgi, belge ve delilleri değerlendirerek yönlendirmesini gerektirir. Objektiflik, ayrıca adil davranma şartının bir gereğidir. Bu da, ilave olarak, soruşturma sürecinin, kullanılan metotlar da dahil olmak üzere, ”adil” bir şekilde organize edilmesini ve bireylerin temel haklarına saygı duyulmasını gerektirir. (Cerrah-Eryılmaz, 2001, s. 84)

Ülkemizde olduğu gibi Avrupa’da da yapılan halk gösterileri bazen polisle çatışmalara dönüşmektedir. Örneğin 2012 yılının son aylarında Avrupa’da ülkelerin ekonomik politikalarını protesto etmek amacıyla toplanan grupların hükümetlerine olan kızgınlıklarında hükümetin bir temsilcisi olarak gördükleri polislerle şiddetli bir şekilde çatıştığı görülüyor. İlgili bir habere göre:

Protestoların yapıldığı ülkelerden İtalya’nın pek çok kentinde gösteriler olaylı geçti. Başkent Roma başta olmak üzere, Torino, Milano ve Napoli gibi pek çok kentte olaylar çıktı. Olayların büyük bölümünde öğrenciler ve polis karşı karşıya geldi ve arbede yaşandı. Başkent Roma, bugün üç ayrı korteje sahne oldu. Kentte, sendikaların sabah saatlerinde düzenlediği yürüyüşler, barışçıl bir şekilde geçerken, öğrencilerin oluşturduğu kortejin öğleden sonra başbakanlık sarayı Chigi’ye yürümek istemesi ve güvenlik güçlerinin buna izin vermeyeceğini açıklaması üzerine olaylar çıktı. Olaylar, taşkınlık çıkaran grubun güvenlik güçleri tarafından kuşatılmasıyla son bulurken, polis, çok sayıda göstericiyi göz altına aldı. Çevredeki araçlar ve çöp kutularının da zarar gördüğü olaylarda 16 polisin yaralandığı kaydedildi. (15Kasım 2012)<sup>8</sup>

Polisin bu tür halkla karşı karşıya geldiği olaylarda polisin güç kullanmasındaki en büyük sebep, bizzat polise karşı olan fiziki saldırılar olmaktadır. Vatandaşın ilk hedefi polis değil, fakat o an için karşısında devleti temsil eden ve olayları yatıştırmak için müdahalesi durumunda gördüğü kişi olduğundan hedefi

<sup>8</sup><http://haber.mynet.com/avrupa-isyanda-662032-dunya/>

olabilmektedir. “Polis, ancak gereken durumlarda ve sadece meşru amaca ulaşacak derecede güç kullanabilir.” (Richards, 2002, s. 261) Burada polisin ölçülülük ilkesine göre güç kullanması gerekir. Örneğin polis kendisine tokat atmaya kalkan birisini silah çekip öldüremez, o kişiyi orantılı güç kullanıp kelepçe takarak kontrol altına almalıdır.

Suç şüphesi nedeniyle mahkemeye çıkartılana kadar polis merkezinde göz altında bulunan kişiler ile suçları sabit görülmüş, haklarında hüküm verilip cezaevine teslim edilmek için bekletilen kişiler nezarethanede ayrı yerde tutulmalıdır. Ayrıca nezarethanede bulundurulan kişiler yerleştirilirken kadın-erkek, yetişkin-çocuk bir arada değil ayrı olarak tutulmalıdır; çünkü bu ayırımlara dikkat edilmezse, o kişilerde daha büyük psikolojik sıkıntılara sebep olur. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğinde de bu durum net bir şekilde açıklanmıştır. Buna göre madde 57’de “Suç işlemiş olma şüphesinden ayrı bir nedenden dolayı özgürlüğü kısıtlanmış olan kişiler, şüpheli olarak tutulan kişilerden ayrı bir yerde tutulmalıdır. Göz altına alınan kadın ve erkekler gibi, yetişkinlerle çocuklar ayrı yerlerde bulundurulmalıdır.”(Cerrah-Eryılmaz, 2001, s. 89-90)

#### **2.4.8. Polisin Sorumluluğu ve Kontrol Edilmesi**

Polis ilk önce görev yaptığı bölgenin halkına, daha sonra bağlı olduğu teşkilatın üstlerine ve daha da önemlisi teşkilatın bağlı olduğu bakanlığa karşı sorumludur. Görev yaptığı bölgedeki halka karşı sorumluluklar olarak sayabileceğimiz:

- bölgedeki adli olaylarla ilgili soruşturmaları zamanında yapmak,
- yardım isteyen kişilere yardım etmek,
- sosyal yardıma ihtiyacı olanları ilgili kurumlara bildirmek,

Polis bunları layıkıyla yerine getirdiği takdirde halkla arasındaki iletişimi, karşılıklı diyalogu son derece iyi olacaktır. Böylece polis bölgesindeki olaylarla ilgili halktan yardım görecektir.

Avrupa Polis Etik Yönetmeliğinde polisin faaliyetlerinin polis dışında bağımsız kurullar tarafından denetlenmesi ilkesi benimsenmiştir. Avrupa ülkelerinde de ülkenin hukuki durumuna göre polislerin hesap verdikleri bakanlıklar ve kurumlar farklıdır.

Bazen işlevsel farklılıklar sebebiyle hesap verme farklı bakanlıklara yönelebilmektedir. İngiltere ve Galler’de denetim, Polis Otoriteleri ile İçişleri Bakanlığı arasında paylaşılmaktadır. Avrupa’daki bazı ülkelerde ise, polisin yerine getirdiği işleve göre denetim ayrılaşmaktadır. Soruşturma yetkisiyle donatılmış polis memurları, Fransa’daki adli polis gibi, Adalet Bakanlığı’na karşı sorumlu iken, kamu düzeninin sağlanmasından sorumlu memurlar (devriye personeli gibi), İçişleri Bakanlığı’na karşı sorumludurlar. (Bayley, 1983 s. 156 aktaran Çapar, 2011)

## 2.5. Türk Polis Meslek Etiği İlkeleri

Türkiye’de Polis Meslek Etik ilkeleri başlığı altında ilkeler açıklanmamış, bunun yerine ülkedeki tüm kolluk görevlilerini kapsayan Kolluk Etik ilkeleri belirlenmiştir. Bu ilkeler Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü teşkilatlarında çalışan kolluk görevlilerini ilgilendirir.

Polislerin uyması gereken ilkeler olarak belirlenen kolluk etik ilkelerinde de açıkça belirtilen tarafsızlık, toplumun güvenine layık ve saygı değer olmak, mesleki etkinlikleri geliştirmek, mesleki sorumluluk ve sır saklamak, işkence ve her türlü kötü muameleden kaçınmak, rüşvet ve hediye kabul etmemek, yasadışı emirleri yerine getirmemek, hukukun üstünlüğünü ön planda tutmak ilkeleri aşağıda örneklerle açıklanmıştır.

### 2.5.1. Tarafsızlık

Meslek içinde bulunan kişilerin ilk önce birbirleriyle olan ilişkilerinde gruplaşmaya varan belli taraf tutmalarının olmaması gerekir. Birçok kurumda olabileceği gibi emniyet birimlerinin içinde de hemşericilik, aynı görüş birliği gibi gruplaşmalar olabilmektedir. Bunun önüne geçebilmede en önemli görev amirlere düşmektedir. Çünkü her emniyet birimlerinde yapılacak görevler için bir planlama yapılır ve buna göre bir görev paylaşımı yapılır. Bazı görevler vardır ki onları fiziksel olarak yerine getirmek zordur. Örneğin futbol maçlarında görev almak saat 19:00’te olacak bir maç için personelin saat 14:00’te maç yerinde olması gerekir. Fiziksel olarak insanı yoran böyle görevlere her defasında hep aynı kişilerin gönderilmesi, sürekli giden personelin amirine karşı güvenini azaltır ve diğer meslek arkadaşlarına karşı kendisini ezik hissettirir. Bunun yanında taltifli, yani ücretli görevlerde, örneğin özel güvenlik sınavlarında görev alan personele bir miktar görev ücreti verilir. Bu görevlere de sürekli aynı polisler giderse, uzun vadede meslek arkadaşları arasında maddi olarak dengesizliklere sebep olur.

Polisin vatandaşla olan ilişkisinde kendi özel dünyasında bir düşünce şekli olmasına rağmen görevini yerine getirirken farklı siyasi düşüncedeki kişilere karşı eşit mesafede olması gerekir. Kimi zaman siyasal iktidarı elinde bulunduranlar kendi yandaşları olarak gördükleri kişileri bazı mevkilere getirerek, partilerinin menfaatine hizmet ettirmeye çalışırlar. Siyasi yöneticiler kendilerine yakın gördükleri kişileri, sosyal konumu daha iyi kadrolara getirmek istediklerinde, bu duruma o kamu görevlileri itiraz etmeliler. Çünkü ileride bir başka siyasi iktidarda kendisine yakın gördükleri kişileri onların yerine getirebilir.

Polisin “politize” olması durumunda, kurum bir güvenlik kurumundan çok politik bir kurum olarak görülecek ve öyle davranış görecektir. Böylece, vatandaşlar polislik hizmetleriyle ilgili

işlerinde ve sorunlarının çözümünde polis mensuplarından çok, politikacılara başvuracaklardır. Sonunda güvenlik ve politika iç içe geçecek ve polislik mesleği kendi öz değerlerinden çok şey kaybedecektir. (Aydın, 2002, s. 116)

Polislerin tabi olduğu kolluk etik ilkelerinde de tarafsızlık madde 14 te belirtilmiştir:

**Madde 14.** Kolluk personeli, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle insanlar arasında ayırım gözetmeksizin tarafsızlık içerisinde hizmet sunar.

### 2.5.2. Toplumun Güvenine Layık ve Saygıdeğer Olmak

Polislerin vatandaşla olan ilişkilerinde karşılıklı güvenin yara almaması için polislerin mensubu oldukları mesleğe layık davranışlarda bulunmaları gerekir. Örneğin vatandaş bir konuda bilgi almak istediğinde, umursamaz bir tavırla cevaplar vermek polislik imajına zarar verir.

İnayet Pehlivan Aydın'a göre polisler toplumun güvenine layık ve saygıdeğer olmalıdırlar. Bu bağlamda polislik mesleğine ilişkin özellikler şunlardır:

- Mesleğin öneminin ve özelliklerinin gerektirdiği kapasiteye sahip olduklarından emindirler ve kendilerine güvenirlere.
- Günün 24 saati bu mesleği ve bu kurumu temsil ettiklerini bilirler.
- Dış görünüşleri ve davranışlarında lekeleyici ve uygun olmayan davranışlardan özenle kaçınırlar.
- Etkili bir hizmet sağlamak için toplumun güvenini artırıcı bir atmosfer yaratırlar.
- Eylemlerinde ve sözlerinde güven sarsıcı yaklaşımlardan kaçınırlar.
- Temiz ve düzenli bir görünüm içinde bulunurlar.
- Düzenli egzersiz yaparak sağlıklı, zinde ve enerjik olmaya özen gösterirler.
- Görevleri başında alkol yada diğer maddeleri asla kullanmazlar.(Aydın, 2002, s. 111)

Polisin vatandaşla karşılıklı iyi diyalog kurmasını sağlayan süslü cümleler değil, sade cümlelerdir. Yani anlatmak istediklerini yalın bir şekilde anlatırlarsa, iki tarafın da birbirini anlaması kolaylaşır. Polisler mesleklerinin gereği bir çok farklı hitap tarzına sahip kişilerle muhatap olmaktadır; kimi zaman karşısındaki kişi çok heyecanlı, kimi zaman kültürlü, halden anlayan kişiler de olabilir. Polis her eğitim seviyesindeki kişinin anlayabileceği sadelikte iletişim kurmaya özen göstermelidir. Polislerin iletişimde aksatmamaları gereken bir konu da, karşısındakinin düşüncelerini anlamak için iyi bir dinleyici olarak karşısındakini dinlemesidir. İletişimde bu konuşma ve dinlemeye dikkat etmek vatandaşın gözünde polisin saygınlığını artırır. Vatandaş karşısındaki kamu görevlisinin kendisine değer verdiğini hissederse, güveni artar. Sözlerdeki samimiyet kişileri birbirine yaklaştırır. *“Her seviyedeki yöneticinin, öğretmenin, anne babanın, sınıf komiserinin ve polislerin söyledikleri sözleri içten ve samimi olduğu müddetçe muhatapları harekete geçecek, istekleri yerine getireceklerdir. Unutmayalım, herkesin beklediği içtenlikle söylenecek bir sözdür.”* (Şahin, 2003, s. 83)

Kolluk görevlilerinin toplumun saygınlığını kazanmak için yapması gerekenler Kolluk Etik İlkelerinde şöyle belirtilmiştir:

**Madde 3.** *Kolluk birimleri, görev ve sorumluluk alanında toplumun talep ve ihtiyaçlarına odaklanarak halkın memnuniyetini arttırmayı, bu suretle toplumun saygı ve güvenini kazanmayı hedefler.*

### 2.5.3. Mesleki Etkinlikleri Geliştirmek

Vatandaşa fiziki olarak en yakın güvenlik kurumu Emniyet Teşkilatıdır. Köyde yaşayan bir vatandaş için Jandarma Teşkilatı , sınırda ticaretle uğraşan kişiler için en yakın kolluk birimi de Gümrük Muhafaza Müdürlüğüdür. Fakat vatandaşların yoğun olarak yaşadıkları şehir merkezlerinde, güvenlik ile ilgili zorda kalan vatandaşın ilk gideceği yer emniyet teşkilatının bir birimidir. Vatandaşın burada yardımına başvurduğu ya da soru sorduğu emniyet mensubu, konusunda yeterli donanıma sahip olmalıdır. Örneğin açık hava düğün programı veya bir eğlence, bir toplantı düzenlemek isteyen kişi bununla ilgili mahallesindeki polis merkezine geldiğinde, polis vatandaşın konuyla ilgili ilk önce kaymakamlığa nasıl bir düzenle dilekçe yazılacağını tarif edebilmeli ve bu dilekçeyle kendilerine gelip bir örneğinin de kendilerinde kalacağını açıklamalıdır. Belki basit gibi görünüyor, fakat ömründe böyle işleri yapmamış kişiler için böyle konularda doğru yönlendirilme önemlidir.

Polislik mesleğinin yapısı gereği zor ve tehlikeli durumları vardır. Bundan dolayı polis işini yaparken, işinden başka uğraşlarla zaman kaybetmemeli ve bütün enerjisini mesleğine vermelidir. Tabii ki bunu yaparken meslekle ilgili sürekli öğrenmeye açık olmalıdır. Mesela meslekle ilgili değişen mevzuatı sürekli takip edilmelidir.

İnayet Pehlivan Aydın'a göre mesleki etkinliği geliştirecek unsurlar şunlardır:

- Eyleme geçmeden önce düşünürler. Bir karar almadan önce olası bütün seçenekleri gözden geçirirler.
- Kamusal yetkilerini kullanırken kendilerini iyi yetiştirmiş, bilgili ve beceriklidirler.
- Kendileri, meslekleri ve kurumları ile gurur duyarlar.
- Hizmetlerin zamanında ve kısa zamanda sunulmasını sağlarlar.
- Mesleki açıdan problemleri doğru tanımlayıp, çözüm ürettikleri zaman verimli olabileceklerini bilirler.
- Mesleklerini daha iyi yapabilmek için sürekli olarak kendilerini değerlendirirler.
- Hizmette kaliteyi sağlarlar.
- Topluma sundukları hizmetin mükemmelle yaklaşmasına çalışırlar.
- Görev ve sorumluluklarını yerine getirirken kişisel yeteneklerini sonuna kadar kullanırlar.
- İnisiyatif ve risk alabilirler.
- Makul biçimde takdir yetkilerini kullanabilirler.
- Sebatkar, özenli ve çalışkandırlar. ( Aydın, 2002, s. 112)

#### 2.5.4.Mesleki Sorumluluk ve Sır Saklama

Her meslekte olduğu gibi polislik mesleğinde de yerine getirilmesi gereken sorumluluklar vardır. Zaman zaman polislik ağır sorumluluk ve fiziksel olarak insanları zorlayacak faaliyetler gerektirebilir. Bunların üstesinden gelmenin en uygun yolu, kişinin mesleğini sevmesi ve meslek arkadaşlarıyla koordineli olarak takım çalışmasına uygun hareket edebilmesidir. Mesleğe bağlılıkla ilgili örnekteki karşılaştırmalar düşündürücüdür:

İngiltere’de kulağına walkman takıp zevkle çalışan çöpçü ile Türkiye’deki kaba çöpleri alarak erkenden işinden kaçmayı düşünen meslektaşı; İngiltere’de her gelen çocuğu seven ebe-hemşire ile Türkiye’de “bu kadar çocuğu ne yapacaksınız?” diye hamile kadınlara bağırıp azarlayan meslektaşları meslek sevgisi açısından karşılaştırılabilir. (Göksu-Bilgiç, 2002, s. 89)

Bu örnekten de anlaşıldığı gibi, kamu görevlisi yaptığı görevi sadece zaman doldurmak ve halk arasında çok yaygın bir söz olan “dostlar alışverişte görsün” misali umursamaz bir tavırla değil, mesleğe gönülden bağlı olmalıdır. Örneğin polis merkezine getirilen yabancı bir şahıs olduğu zaman, o kişinin ifadesinin alınması için konsolosluklardan ya da yeminli tercüme bürolarından tercüman getirilmektedir. Yabancı dil seviyesi iyi olan Polis, üstleri emir vermese de, sorumluluk olarak gerekli iletişimi kurabilmelidir.

Polislik görevi içinde iki temel sorumluluk vardır. Birincisi, üst kademe yöneticilere yaptığı faaliyetlerle ilgili hesap verilebilirlik anlamındaki idari sorumluluktur. İkincisi, bir işi yapmayı üstlenmek anlamındaki sorumluluk alma olgusudur. Burada söz konusu olan Polislik mesleği açısından mevcut olan etik sorumluluk durumudur. (Aydın, 2002, s. 106)

Vatandaşlar buldukları çevrede günlük sosyal aktivitelerini yerine getirirken huzur içinde olmak isterler. Oluşabilecek bir güven bunalımı vatandaşları sürekli tedirgin eder. Örneğin devlet otoritesinin zayıf olduğu bir çok asayiş olaylarının meydana geldiği, güvenlik birimlerinin de bunları önlemede yetersiz kaldığı yerlerde, halkın devlete olan güveni sarsılır. “*Polislik, mesleki açıdan hizmet sektörü niteliğindedir. Hizmet sunumundaki mesleki özellik kişisel ve toplumsal güvenin temin edilmesini hizmetidir.*” (Aydın, 2002, s. 106)

Polise tanınan yetki ve sorumluluklar yasalarda belirtilmiş ve bunları gerektiğinde yerine getirmek kendi kişisel tercihinin bırakılmamıştır. Mesleğe girmeden önce herkes mesleğin tüm zorluklarını bilmektedir, bundan dolayı her türlü zorluğa hazırlıklı sayılır.

Nasıl bir hekimin hastalık bulaşma tehlikesini öne sürerek görevini yapmaması ya da tehlikeyi bahane ederek bir itfaiye erinin yangına gitmemesi kabul edilemez ise, benzer şekilde polisin de görevini yerine getirirken mesleki olumsuz koşullar ileri sürmesi meslek etiği açısından kabul edilemez. ( Aydın, 2002, s. 112)

Polisin mesleki çalışmalarıyla ilgili bilgileri polislik mesleği dışında özel hayatında arkadaşlık ettiği kişilerle paylaşması, mesleki etiğe aykırı aynı zamanda yaptırımları olan bir suçtur. Örneğin bomba imha şube müdürlüğünde çalışan bir kişi eğitimlerinde bombanın hangi malzemeler içerdiği konusunda bilgi sahibi olur. Bu eğitimleriyle ilgili dokümanları akrabalarıyla, arkadaş çevresiyle, hatta ailesiyle bile paylaşmaması gerekir. Meslek sırlarını dışarıya çıkarmamak büyük bir meslek sorumluluğudur. Her meslekte gizli kalması gereken bilgiler vardır.

Örneğin, bir danışmanın özel bilgileri açıklaması, psikolog bir doktorun hastalarının hayatlarını yayınlaması etik açıdan eleştirilebilecek hususlardandır. Polis mesleği gereği bir çok gizli bilgiye sahip olmaktadır. İstihbarat, operasyon, çalışma metodu, silah ve cephane durumu vs gibi görev ve bilgilerin gizli kalması gerekir. (Göksu-Bilgiç, 2002, s. 89-90)

Kolluk etik ilkelerinde de sır saklama ile ilgili durum şöyle belirtilmiştir;

***Madde 31.****Kolluk personeli, mevzuatta aksi belirtilmediği sürece, edindiği her türlü bilgiyi ve mesleki sırrı korur.*

### **2.5.5. İşkence ve Her Türlü Kötü Muameleden Kaçınmak**

Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşmesinin 1. maddesinde işkence şöyle tanımlanmıştır:

Sözleşme amaçlarına göre, "İşkence" bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözetin herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatiyle uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ızdırap veren bir fiil anlamına gelir.<sup>9</sup>

Kolluk görevlileri çeşitli nedenlerle bazı kişileri gözaltında tutabilmektedir. Özellikle polis, hakkında kuvvetli suç şüphesi olan ya da bir suçtan arama kaydı bulunan kişiyi gözaltına alabilir. Gözaltında bulunan kişilerin gözaltına alınma

<sup>9</sup><http://www.ihop.org.tr/dosya/sozlesme/iskence.pdf>



sebebi ne olursa olsun, her şeyden önce bir insan olduğu düşünölmeli ve insansal ihtiyaçlar karşılanmalıdır. Örneğın bizim toplumumuzda tecavüz suçıyla gözaltına alınan kişiler, vatandaşlar tarafından linç edilmek istenir. Vatandaşlar içinde değışik düşüncelere sahip kişiler olabilir. Fakat polislik mesleğini icra eden kişiler hukukun üstünlüğünü göz önünde bulundurarak, kendisini böyle kişilerin cezalandırıcısı gibi görmemesi gerekir.

Ölkemizde suçların aydınlatılması için önceden sanıktan delile gitme usulü vardı. Sanıklardan alınan ifadeler ve tanıklardan alınan ifadeler soruşturmanın sonuçlandırılmasında önemli kaynaklardı. Fakat teknolojik alandaki gelişmeler, delilden sanığa gitmeyi kolaylaştırdı. Günümüzde olay yerinde elde edilen tükürük, saç kılı, kan, parmak izi gibi bulgularla adli olaylar aydınlatılabilmektedir.

Kolluk etik ilkelerinde de işkence konusuna da şöyle değinilmiştir:

***Madde 26:** Kolluk personeli, kimseyi işkence, eziyet, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı muamele veya cezaya tabi tutamaz. Hiçbir sebep, işkencenin haklılığına gerekçe gösterilemez.*

### **2.5.6. Rüşvet ve Hediye Kabul Etmemek**

Rüşvet, "Bir kamu görevlisinin, görevinin gerçeklerine aykırı olarak bir işi yapması veya yapmaması amacıyla kişiyle vardığı anlaşma neticesinde bir yarar sağlaması." (Karataş & Sevindik 2008, s. 486-487) şeklinde tanımlanabilmektedir.

Günlük konuşmalarda rüşvet için birçok vatandaşın, özellikle trafik polislerinden dert yandığını herkes duymuştur. Kamu görevlilerinin yapmaması gereken, işinin mevzuatında olmayan bir işi yapıp el altından para alması hukuken de suçtur. Örneğın bir suç şüphesiyle savcı talebiyle gözaltına alınan bir kişi geceyi polis merkezinde geçirmesi gerekirken, görevli polis tarafından maddi bir karşılık tarafından evine gidip sabah polis merkezine gelmesine izin verilmesi birçok sıkıntıya sebep olur. Gece polis merkezinde kalması gereken kişi nezarethane defterine kayıt yapılır, kayıtlı olan bir kişinin yerinde olmaması durumunda nezarethane sorumlusu adam kaçırmak suçundan yargılanır. Polis gitmesine izin verdiği kişiye dışarıda olabilecek bir sıkıntıda, yani o kişinin başına gelebilecek her türlü sıkıntıda suçlu konuma gelir. Bu durumda polis yapmaması gerekeni yapıp haksız menfaat sağlamış olur.

Polislerin bir de yapması gereken bir işi yapmasına rağmen, bunu yaparken sanki ekstra bir iş yapmış gibi maddi karşılık beklemesi durumu olabiliyor. Örneğın mahkemeye sevk edilen bir kişiyi mahkemeye götürüp adliyede kendisiyle ilgili yapılması gereken işlemler yapıp mahkeme tarafından serbest bırakılan kişiden, polisin sanki mahkemededen serbest bırakılmasını kendi sağlamış gibi maddi beklentisi de olabiliyor. Mahkemeye sevk edilen kişinin işlemlerini yapmak, onu

polis merkezinden teslim alan polisin görevidir; bunun için para alırsa, bu bir rüşvet olur. Ayrıca yaptığı işlerle ilgili polisin hediye alması etik açıdan yanlıştır.

Kolluk etik ilkelerinde hediye alma ve maddi çıkar yasağı şöyle açıklanmıştır.

**Madde 37.** Kolluk personeli görevi sebebiyle hediye alamaz ve çıkar sağlayamaz. Kolluk personelinin tarafsızlığını, performansını, kararını veya görevini yapmasını etkileyen veya etkileme ihtimali bulunan, ekonomik değeri olan ya da olmayan, doğrudan ya da dolaylı olarak kabul edilen her türlü eşya ve menfaat hediye kapsamındadır.

### 2.5.7. Yasadışı Emirleri Yerine Getirmemek

Emniyet teşkilatında ast-üst ilişkisi vardır. Üstler kendilerine bağlı birimde çalışan kişilere bazı emir ve talimatlarla yönlendirmeler yapabilir. Örneğin bir polis merkezinde polis merkezi amiri olarak görev yapan baş komiser veya emniyet amiri personel arasında idari büro elemanlarını, adli mukayyitleri gibi benzeri görevlerde inisiyatif kullanarak seçim yapabilir. Burada personelin yeteneklerine ve etkinliklerinin özelliğine göre en iyi ayırımı idareci olarak kendisi karar verir.

Üstün, meslek dışında verdiği emri yerine getirmek o ast ile üst arasındaki ikili insani ilişkiye bağlıdır. Örneğin bir amir biriminde bulunan bir memuru yakındaki bir gazete bayisinden gazete alıp gelmesini isteyebilir, bu da o kişiyle olan diyaloguna bağlıdır.

Amirler tarafından verilen bazı emirler de kanuna aykırı olabilmektedir. Örneğin devletin araç - gereçlerinin kamu hizmeti dışında, şahsi işler için kullanılması etik açıdan yanlıştır. Fakat üst kendisine bağlı çalışan alttan eşini makam aracılığıyla havaalanına bırakmasını istediğinde, alt bunun kanunen yasak olduğunu belirtir ve ısrar halinde yazılı talimat isteyebilir. Alınan yazılı talimatla görev yerine getirilir. Bu konu PYSK' de şöyle belirtilmiştir:

**PYSK Madde.2.** Kamu düzeni ve kamu güvenliğinin sağlanmasından sorumlu olan polis; amirinden aldığı emri, kanun, tüzük ve yönetmelik hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmemez ve bu aykırılığı emri verene bildirir. Ancak, amir emrinde ısrar eder ve bu emrini yazılı olarak yenilirse, emir yerine getirilir. Bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz. Konusu suç teşkil eden emir hiçbir suretle yerine getirilmez. Yerine getirenler sorumluluktan kurtulamaz.

Örneğin önleyici ekipler güvenlik için durdukları bir araçta bulunan kişiler üzerinde yaptıkları aramada, şahıslardan A kişinin üzerinde uyuşturucu madde bulmuşlardır. Ekibin amir pozisyonundaki kişi A şahsıyla özel bir dostluğu olduğundan, bulunan bu uyuşturucu maddeyi A şahsının üzerinde değil de B şahsının üzerinde bulunmuş gibi yazılmasını istemesi durumunda, kanunen bir suç işlemektedir. B şahsının kişisel suç kayıtlarına girecek bir durum ortaya çıkar ve bu o kişiye iftiradır. Böyle bir durumda üstten örtük bir şekilde verilen yazılı bir emirle bunu yapan görevli, konusu suç teşkil ettiği için bunun sorumluluğundan kurtulamaz.

### 2.5.8. Hukukun Üstünlüğünü Ön Planda Tutmak

Polis görevini yerine getirirken maddi durumu iyi, sosyal statüsü önemli kişilerle fakir kişiler arasında bir ayırım yapmaması, görevinin etik bir gereği olduğu gibi hukuk kuralları da bunu gerektirir.

Örneğin önleyici ekipler durdukları bir araçta yaptıkları bir arama sonucunda ruhsatsız bir silah buldukları zaman, 6136 Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanuna göre işlemlerini yapmaları gerekir. Şahıs ile ilgili tutanak tutulur, silah muhafaza altına alınarak şahıs ve silah polis merkezine tutanakla teslim edilir. Eğer burada polis ilgili kişi sırf nüfuzlu bir kişi olduğundan onun telkinleriyle işlemini yapmazsa, hukukun üstünlüğünü çiğnemiş olur.

Polis bir kişiyle ilgili yapılan şikayette, şikayet edenin ifadesini aldığı gibi savunma veren kişinin de lehte ve aleyhte söylediklerini kayıt etmelidir. Ön yargılı olarak birini ön plana çıkaracak şekilde evraklarını hazırlamamalıdır.

Kolluk personelinin tarafsız olması gerektiği, Kolluk Etik İlkelerinde şöyle belirtilmiştir:

***Madde 23.** Kolluk personeli aleyhine, usulüne uygun yapılan tüm şikâyetler derhal ve tarafsız bir şekilde soruşturulur. Soruşturma, etkin ve tarafsız yürütüldüğü konusunda şüphe duyulmayacak şekilde sonuçlandırılır ve soruşturma sonucu şikâyetçiye bildirilir.*

### 2.6. Kolluk Etik İlkelerinin Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği İle Karşılaştırılması

Ülkemizde kolluk mevzuatında bulunan Kolluk Etik İlkeleri, Avrupa'da yayınlanan Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği gibi sadece Polisler için değil, tüm kolluk personellerini kapsamaktadır. Fakat her ikisinin de maddeleri incelendiğinde genel anlamda birbirlerine benzediği görülür.

Benzerliklerden biri, polisin yaptığı işlerin hesabını verebilmesi için hesap verebilirlik ve denetim alanındaki maddelerdir. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği madde 16'da Polisin yaptığı tüm eylemlerden ve üstlerin altlara verdiği emirlerden sorumlu olduğu, ayrıca madde 58'de polisin vatandaşa karşı sorumlu olması gerektiği belirtiliyor. Kolluk Etik İlkelerinde de madde 21'de kolluk personelinin eylemlerinden, ihmallerinden ve verdiği emirlerden topluma karşı daima hesap verebilir olması gerektiği belirtilmektedir.

Polislerin nitelikleri yönünden mesleğe girişte polisliğin amacını yerine getirebilecek kişilerin seçilmesi, mesleğin icrası açısından önemlidir. Bu durumda Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği madde 22'de polislik mesleğine girişte, başvuran adaylar arasından polislik mesleğinin niteliklerine uygun bir seçim yapılmalıdır. Aynı şekilde Kolluk Etik İlkelerinde de madde 9'da kolluk mesleğine girişte görevin

gerektirdiği nitelikleri tespit edilmeli ve mevzuatla belirtilen objektif ölçütlere göre yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Kolluk personeli suç şüphesi altında göz altına alınan kişinin kendini savunabilmesi için yeterli hukuki yardım alabilmesine yardımcı olması gerekir. Bunu yapmaya çalışan müdafinin konumuna da saygı duyar. Bu durum Kolluk Etik İlkeleri madde 43’de ve Avrupa Polis Etik Yönetmeliği madde 10’da açıklanmıştır.

Polisin yaptığı eylemlerin yasal bir zemini olmalıdır. Bu çerçevede inceleme yaptığı kişilerin özel hayatlarına saygı gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yasal bir gereklilik olmadıkça, özel hayatla ilgili edinilen bilgileri açıklamaması gerekir. Bu durum Avrupa Polis Etik Yönetmeliği madde 40 ve Kolluk Etik Yönetmeliği madde 32’de belirtilmiştir.

Polis suç mağduru ve tanıklarına karşı gelebilecek zararlara karşı gereken koruma tedbirlerini almalıdır. Bunlara ek olarak, mağdurlara yapılabilecek yardımlarla ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak polisliğin gereklerindedir. Örneğin aile içi şiddet gören mağdur kadın ve çocukların gerekli gözetim evlerinde kalması için polis gereken yazışmaları yapmalıdır. Bu durum da Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği madde 50 ve 51 ile Kolluk Etik İlkeleri madde 47’de belirtilmiştir.

Genel olarak her iki ilkede benzerlikler olsa da hazırlandıkları ülkelerden kaynaklanan farklarda vardır. Bunlardan biri: Kolluk Etik İlkelerinde ülkemiz esas alındığı için personelin niteliklerinde Atatürk ilke ve inkılapları ile Cumhuriyetin temel değerlerine bağlılık vurgulanmıştır. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği İlkeleri tüm Avrupa ülkeleri esas alınarak hazırlandığı için böyle bir duruma değinilmemiştir. Bir diğeri de Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğinin 27. Maddesinde Polis eğitiminin olabildiğince halka açık olması belirtilmiştir. Fakat Kolluk Etik İlkelerinde eğitimin halka açık olması ile ilgili bir açıklama yoktur.

## SONUÇ ve ÖNERİLER

Birey içinde bulunduğu toplumdan talep edebileceği içeriklerine göre farklılıklar gösteren haklara sahiptir. İnsanın yaşamını devam ettirebilme, içinde bulunduğu toplum için veya insanlık için yeni düşünceler getirebilme, kişiliğini geliştirmek için eğitilme ve sağlıklı bir çevrede yaşamak gibi temel hakları mevcuttur. Temel haklarının yanında Devletin sahip olduğu kaynaklara göre kullanabileceği yurttaşlık hakları vardır. Devlet görevlileri yetkili oldukları kaynakları tüm yurttaşlarına ne kadar adil dağıtırsa insan haklarının o kadar iyi korunduğu görülmektedir. Siyasal ve ekonomik konuda karar verici konumunda bulunan görevliler ayrımcılık yaptıkları zaman ülkede zamanla gelir dağılımında adaletsizlik olacaktır. Bu durum da ekonomik kazancı az olanların, insansal yeteneklerini geliştirememesine ve toplumda insan hakları konusuna ilgisiz bir kesimin oluşmasına neden olacağını göstermektedir. Hangi eylemin İnsan haklarına aykırı olduğu konusunda herhangi bir bilgisi olmayan, çevresindeki ihlallere duyarsız kalan kişiler ne kadar çok olursa o ülkede İnsan haklarını korumanın o kadar zorlaşacağı açıktır.

İnsan hakları sadece devlet tarafından korunmaz bireyler de birbirleriyle ilişkilerinde yapıp ettikleriyle insan haklarının koruyucusu olurlar. Sadece kendisini düşünmeyip çevresindeki tüm ihlallere karşı duyarlı olan, hangi sebeple olursa olsun ilişkiye girdiği kişilere karşı dürüst olan kişiler Etik değer anlayışını ön planda tutuyor demektir. Böyle insanlar ilişkilerde hiç değer harcanmamasını ya da zorunlu olarak harcanması gerekirse de en az değer harcanmasına çaba gösterirler. Ülkede herkesin insan haklarına saygı duyduğu, iletişim halinde bulunduğu kişilere karşı erdemli davranışlar da bulunduğu ve tüm insanların dayanışma içinde olduğu ülkenin son derece huzurlu, güvenli olacağı açıktır.

Avrupa'da Polisler için belirlenen Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği çalışmalarından sonra ülkemizde de Kolluk personelinin mesleklerini ifa ederken davranışsal olarak yapmaları gereken Kolluk Etik İlkeleri belirlenmiştir. Kolluk görevlileri ile ilgili ilkeler hem meslektaşların birbirleriyle olan ilişkilerini hemde vatandaşla olan ilişkilerini davranışsal bir standart getirmeye çalışmaktadır. Polis Meslek Etiği olarak kabul edilebilecek tarafsızlık, toplumun güvenine layık ve saygı değer olmak, mesleki etkinlikleri geliştirmek, mesleki sorumluluk ve sır saklama, işkence ve her türlü kötü muameleden kaçınmak, rüşvet ve hediye kabul etmemek, yasadışı emirleri yerine getirmemek, hukukun üstünlüğünü ön planda tutmak ilkelerinin her biri polislerin yapabileceği etik dışı davranışlara dikkat çekmektedir. Vatandaşla olan ilişkilerin de kişisel menfaatleri ön planda tutan, mesleki açıdan kendisini geliştirmeyen ve vatandaşa karşı sert tavırlar içinde bulunan polislerin görevlerini gereği gibi yerine getiremeyeceği bellidir. Bu sebeple tüm Polislerin davranışlarının Polis Meslek Etik İlkelerine uygun olması için meslek önçesi ve meslek içi eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır.

Polislerin etik dışı davranışlarını önlemek için, aşağıdaki noktaların dikkate alınması yararlı olacaktır.

-Polislerin değişik durumlarda yaptığı davranışlar etik dışı davranışlar veya örnek verilecek güzel davranışlar da olabilir. Bir olayda olması gereken doğru davranış ile yanlış davranışlar anlatılmalıdır.

-Polis memurlarının her zaman karşısındaki kişinin yerine kendisini koyabilecek bir empati eğitiminin verilmesi faydalı olacaktır. Örneğin darp edilmiş ve korkusundan kendisini ifade etmekte bile zorlanan kişiye ‘‘hadi olayın daha ayrıntılarını anlat’’ deyip zorlamak yerine, kendisini onun yerine koyarak böyle bir durumda kendisinin de hemen soğukkanlılıkla konuşamayacağını fark eder. Empati kurabilen polis ilk önce kişiyi sakinleştirmeli ve olayın kendisine verdiği ilk şok etkisinden kurtulması için yardımcı olmalıdır. Kişi sakinleştikten sonra ifadesi alınmalıdır..

-Kolluk görevlilerinin olaylarla ilgili bir yorum yaparken ya da bir tercihte bulunması gerekirken, kültürel değer yargılarına, göre değil, evrensel etik değerlere göre karar vermelidir. Bunun için Etik eğitimi sadece bazı davranışları değil, bu bilinci geliştirmek üzere Etik ve Ahlak ayırımının net olarak anlaşılacağı bir eğitim yapılmalıdır. Çünkü günümüzde bir çok kolluk görevlisi tarafından hala daha bu iki kavram aynı anlamda kullanılmaktadır.

-Polis Etiği dersin programında mesleki değerler bölümüne yer verilmiş. Fakat bundan önce, genel olarak insanın değerleri üzerinde durulması gerekir. Felsefe insanların eylemlerinin ardındaki nedenleri sorgulamasını sağlar. Bu yüzden etik temellere dayalı felsefi- etik eğitim meslek öncesi polisler için gereklidir. Bu da özellikle felsefeciler tarafından yapılmalıdır. Bazı eğitim kurumlarında olduğu gibi diğer alanlardaki öğretmenler tarafından bu dersler verilirse, çoğu zaman dersten istenen sonuçlar alınamaz.

-İnsan Hakları ve Polis Etiği dersleri şu an polis okullarında ortalama haftada 2 saat verilmektedir. Şu anda verilen ders içeriklerinin polislerin etik dışı davranışlarını önlemede yetersiz kaldığı, polislerin hala bazı yörelere karşı ön yargılı oldukları, maddi menfaate karşı çıkmadıkları daha da önemlisi vatandaşa karşı sınırlarına hakim olamayıp kötü muamele yaptıkları görülmektedir. Polis okullarındaki derslerin işleyişinin daha çok uygulamalı şekilde olmalı ve İnsan Hakları ile Polis etiği derslerinin saatinin arttırılmalıdır.

-Polis memurları vatandaşların şikayetlerini alırken, özellikle belli töre inanışları nedeniyle zarar görenlere, sanki törelerden yana tavır alıyormuş gibi o kişilere ters bakmamalıdır. Örneğin evli olmadn bir başkasıyla birlikte olup bundan dolayı erkek kardeşleri tarafından öldürülmeye çalışılan ve yaralı olarak polis merkezine gelip şikayette bulunan kişiye ‘‘sen de zina yapmasaydın’’ gibi söylemler, memurların bu tür davranışları sanki teşvik ettiği gibi bir izlenim ortaya koyar. Törenin ve yerel kültürlerin kesinlikle mesleki davranışları etkilememesi için, her insana verilen

zararın insanlık onuruna verilen bir zarar olduğu açıklanmalıdır. İnsanın değerli bir varlık olduğu ve hiçbir insanın böyle bir şiddeti hak etmediği sürekli tekrarlanmalıdır.

-Polis memurları çok farklı siyasal düşüncedeki kişilerle muhatap olabilmektedir. Bazen dünya görüşü, yaşayış şekli farklı insanlarla karşılaşıldığında, bu kişilere ön yargıyla yaklaşılması için, tüm insanlara eşit seviyedeki hoşgörü bakışını geliştirecek hoşgörü eğitimi polis okulunda verilmelidir. Örneğin komünist partisinin temsilcisinin söylediği sözler bu kişilerin hareketleri bir çok memura göre ilginç gelebilir ya da lezbiyen dernekleri kendi yaşamlarına saygı gösterilmesiyle ilgili yapacakları mitingde yaşam olarak onları kesinlikle kabul etmeyen memurlar “bunların hiçbir şeye hakkı yok, bunların yaşamaması lazım” gibi söylemleri meslek yaşamında söylememesi için, herkesi olduğu gibi kabul eden bir bakışla bakmasını sağlayan hoşgörü ve saygı eğitimi gerekli. Ayrıca meslek yaşamında görev yaptığı birime göre bu eğitimler dönem dönem tekrarlanmalıdır.

-Kolluk görevlisi “yakalanırım” veya “yakalanırsam ne yaparım?” korkusuyla değil, “kimse görmese bile yapmamalıyım” bilinciyle yanlış bir davranıştan kaçınmalıdır. Örneğin rüşvet teklif edilen polis memuru, “acaba kameralara yakalanır mıyım” ya da “bu kişi beni ihbar eder mi?” korkusundan değil, bunların hiç biri olmasa bile teklifi red edip o kişi hakkında yasal işlemleri yapmalıdır. Böylece meslektaşlarına iyi bir örnek olur.

-Polis memurları için halk arasında en çok dile getirilen sıkıntı rüşvet konusudur. Rüşvet alan bir çok kişi bu alışkanlığı direkt olarak kazanmıyor, bu alışkanlık bazı aşamalar sonunda olmaktadır.

Vatandaşın masum ikramlarını kabul etmek, uygulamada en çok yapılabilecek eylemdir. Örneğin evinde hırsızlık olayı sonucunda bir çok ziynet eşyası çalınan ilgili Polis Merkezine şikayette bulunuyor. Hırsızlık bürosu konuyla ilgili soruşturma açıp inceleme sonunda zanlıları yakalıyor, o kişinin ziynet eşyası da ellerinden eksiksiz olarak alınıyor ve bunlar tutanakla sahibine teslim ediliyor. Eşyalarını eksiksiz olarak geri alan kişi, polis memurlarına yaptığı teşekkür ziyareti esnasında, büroda ki personellere tatlı ikram ediyor. İyi niyetli olarak yapılan bu ikramı, polislerin tamamına yakını kabul eder, fakat mesele bundan sonraki aşamalara dikkat etmektir.

Mahkemeden aranması olduğu için ekipler tarafından gözaltına alınıp Polis Merkezinde tutulan kişi, istisnaları hariç en geç yirmi dört saat içerisinde mahkemeye çıkarılmalıdır. Mahkemeye çıkarılan kişi işlemleri bitip serbest kaldığı zaman, işlemlerini takip eden polis memuruna yemek ikram etmek istiyor. Teklif polisten değil, vatandaştan gelince, dışarıdan bakıldığında masum bir durum gibi geliyor. Böyle durumda ilk örnekteki kadar olmasa da bir çok polis bu ikramı kabul eder.

Kabul edilmemesi gereken bir örnek daha vermek gerekirse, uluslararası gemilerde tayfa olarak çalışan kişilerin bağlı oldukları acenteler tarafından pasaport ve diğer evrak işleri yapılır. Zamanı dar olan acente görevlisi polis memuruna "lütfen benim işimi öne alırmısın? Acil olarak tayfayı havaalanına yetiştireceğim" deyip ricada bulunuyor. İstisnai durumlarda vatandaşın işini görmek için bazen bazı işler öne alınabilir. Fakat sırf bu öne almadan dolayı acente görevlisi "Sağ olun işimi iyi gördünüz. Bu da sizin hakkınız" deyip bir miktar para verirse, bunu alan polis haksız bir kazanç elde etmiş olur. İnisiyatif kullanılarak öne alınan iş Polis Merkezinin işlerini aksatmıyorsa, yapılabilir. Ama bunun için para alan kişi, buna bir başlarsa, paranın sıcak yüzü onu hiç bırakmaz ve yaptığı her iş için para almaya çalışır.

İlk iki örnek bir çok polis memurunun yaptığı masum görülebilecek işlerdir. Fakat üçüncü örnekteki gibi para almaya başlayan kişi, bunu alışkanlık haline getirir. Böyle kişiler yüzünden onu tanıyanlar tüm polisler için kötü bir önyargıya sahip olacaklardır.

Bunun önüne geçmek için, polis adaylarına vatandaştan yapılan hizmet için alınan tüm hediyelerin küçük ile büyük arasında fark olmadığı, bedelini ödemediğimiz hiçbir şeyin bize ait olmadığı konusunun birçok kez tekrarlanması faydalı olur. Bunu pekiştirmek için emniyet teşkilatı için de tiyatro ve sanatsal faaliyetler alanında yetenekli kişiler organize edilip, rüşvet alan memurların başına gelen felaketlerin gösterildiği filmler çekip izletmek sayesinde memurların başına gelebilecek süreçler iyice zihinlerde yer edecektir.

-Polislerin siyasi iktidarı sosyal konumu daha iyi olan şubelere ya da birimlere geçmek için bir araç olarak görmemesinin gerektiği, eğer böyle yaparsa hak edilmemiş bir yere geçildiğinde o birim de verimli olamayacağını kavramaları gerekir. Ayrıca daha sonra başka bir siyasi iktidarın kendi yerlerine başkalarını getirebileceği unutulmamalıdır. Atamalarla ilgili durumlar polis memurlarına daha polis okulunda göreve başlamadan anlatılmalı ve siyasi iktidar gücünün atamalarda etkili olmayacağı konusunda garanti verilmelidir. Böylece kimse atamalarla ilgili hatırlı kişi arayışına girmez.

İnsan hakları konusunda bilincin arttırılması için şunlar düşünülebilir:

-İnsan hakları alanında polisin etkili eğitimini teşvik etmek için uluslararası alanda insan hakları konusundaki gelişmeleri ve bu yöndeki yapılan çalışmaları incelemek, yapılması planlanan eğitimler için ilk etapta kaynak oluşturur. Hukuk kuralları ülkenin ihtiyaçlarına ve sosyal-ekonomik durumuna göre değişebilmektedir, ama ülkede iç hukuk kuralları uluslararası hukuka aykırı olmayacak şekilde düzenlenmelidir. İnsan hakları ise dünyanın her yerindeki insan için doğuştan geçerli olan, sırf insan olduğu için sahip olduğu haklardır. Bu hakların yasa uygulayıcıları tarafından farklı ülkelerdeki uygulamış şekilleri incelemek önemli fikirler verir.

-İnsan haklarının sadece yazılı ilkeler olmadığı insan haklarının bire bir diyaloga girdikleri kişiler tarafından korunabileceği ya da ihlal edilebileceğini bilmek gerekir.



Her insanın bireysel olarak insan haklarını korumak için neler yapması gerektiği, özellikle polislerin karşılaştıkları olaylar örneklerle anlatılmalıdır.

-Kitap okuma alışkanlığı fert olarak hepimizde olması gereken bir alışkanlıktır. Fakat günümüzde oyun salonlarının, kafelerin sayısı artarken, kütüphane sayısının pek artmadığı, bu yönde de yeterli talebin gelmediğini görüyoruz. Polisler için bu alışkanlığı polis okullarında edindirmek gerekir. Polislik sadece fiziki müdahalelerden ibaret olmadığı, mevcut yasal mevzuatla birlikte değişen mevzuatın sürekli takip edilmesinin her polisin görevi olduğu belirtilmelidir. Ayrıca hukuk mevzuatı dışında insan hakları ve etik konularında değişik yazarların eserleri incelenerek halkla kişisel iletişim iyi seviyede tutulabilir.

Polis memurları sadece kendilerinin şahit olduğu olayları insan haklarını ihlal olarak görmekle kalmayıp, kendilerinin müdahale edemeyeceği konulara da duyarlı olmalıdır. Örneğin ölümlü sonuçlanan trafik kazalarında artışa sebep olan sürücü kurslarındaki eksiklikler, karayollarının düzensizliği gibi konularda, ilgililere düşüncelerini ve bu konudaki çözüm önerilerini sunmalıdır. Böyle bir davranış okulda öğretilmese bile, polisin kendisi bu konuda kendini sorumlu hissetmesi insana verdiği değeri gösterir.

## KAYNAKLAR

- Akdeniz, Mehmet (2009). *Polis Meslek Hukuku ve Mevzuatı*, Ankara: Murat Eğitim Yayınları
- Aydın, İnyet Pehlivan (2002). "Polis Meslek Etiği İlkeleri". Bal, İhsan & Eryılmaz, Bedri (ed), *Polis Meslek Etiği* Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları
- Bal, Fatih & Beren, Fatih (2007). *Polis Etiği*, Ankara: Siyasal Yayınevi
- Cerrah, İbrahim & Eryılmaz, Bedri (2001). *Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği & Açıklayıcı Notlar*, Ankara: Güvenlik Bilimleri Yayınları
- Çeçen, Anıl (2000). *İnsan Hakları*, Ankara: Savaş Yayınevi
- Çetin, Hakan (2014). "Bilim Etiği". Atak, Selçuk & Gül, Serdar Kenan (ed), *Meslek Etiği Kavramları*, Ankara: Adalet Yayınevi
- Çotuksöken, Betül (2010). *İnsan Hakları ve Felsefe*, İstanbul: Papatya Yayıncılık
- Çotuksöken, Betül (2002). *Felsefe Özne – Söylem*, İstanbul: İnkılap Basımevi
- Çüçen, Kadir (2011). *İnsan hakları*, Bursa: MKM yayıncılık
- Erdoğan, Mustafa (2011). *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, Ankara: Orion yayınları
- Göksu, Turgut & Bilgiç, Veysel K. (2002). "Polislik Mesleği ve Etik kuralları". Bal, İhsan & Eryılmaz, Bedri (ed), *Polis Meslek Etiği* Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları
- Kaboğlu, İbrahim Özden (2002). *Özgürlükler Hukuku*, Ankara: İmge Yayınevi
- Karataş, Halil & Sevindik, Aytekin (2008). *Polis Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Nüans Yayınları
- Kleinig, John (2002). "Polis Eğitiminde Profesyonel Etik". Bal, İhsan & Eryılmaz, Bedri (ed), *Polis Meslek Etiği*, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları
- Koray, Meryem (2011). "Büyüyen Yoksulluk ve Yoksunluk Sorunu Karşısında İnsan Hakları Tartışmaları" Kuçuradi, İoanna (ed), *21. Yüzyılın Başında İnsan Haklarını Korumada Karşılaşılan Sorunlar*, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları
- Kuçuradi, İoanna (1996). *Etik*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu yayınları
- Kuçuradi, İoanna (2007). *İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu yayınları
- Kuçuradi, İoanna (2009). *Uludağ Konuşmaları*, Ankara :Türkiye Felsefe Kurumu
- Kuçuradi, İoanna (2010). *İnsan ve Değerleri*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları

Kuçuradi, İoanna (2004). “İnsan Hakları Eğitimi için eğitimcilerin eğitimi”, Kuçuradi, İoanna& Peker, Bülent (ed), *Elli Yıllık Deneyimlerin Işığında Türkiye’de ve Dünyada İnsan Hakları*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları ve Felsefe Araştırma Merkezi

Nitas, Koraltay, (2003). “Belçika Yönetim Sistemi”. Koraltay,Nitas (Ed), *Yirmi birinci Yüzyılda Yönetim*, Ankara: İçişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Başkanlığı Yayınları

Özdemir, Erol (2004). “Belçika Gezisi Ardından”. EGM Polis Dergisi, Cilt 10, s.42.

Richards, Neil(2002). “Avrupa Konseyi Avrupa Polis Etiği Kuralları”, Bal, İhsan & Eryılmaz, Bedri (ed), *Polis Meslek Etiği*, Ankara: PolisAkademisi Başkanlığı Yayınları

Sönmez, Nevzat (2014). *Polis Mevzuatı*, Ankara: Seçkin Yayıncılık

Şahin, Abdullah (2003). *Polisin İletişim Sırları*, Ankara: Dolunay Yayınları

Uygun, Oktay (2011). *Kamu Hukuku İncelemeleri*, İstanbul: On iki Levha Yayıncılık A.Ş.

Yalvaç, Gürsel (2009). *Ceza ve Yargılama Hukuku Yasaları T.C. ANAYASASI TCK CMK CGTİK ve İlgili Mevzuat*, Adalet Yayınevi, Ankara

Yiğittir, Süleyman (2013). “Temel İnsan Hak ve Özgürlükleri”. Acun, İsmail, Tarman, Bülent. & Dinç, Erkan (ed), *İnsan Hakları Demokrasi ve Vatandaşlık Eğitimi* Ankara: Pegem Yayınları

## İNTERNET KAYNAKLARI

Arslan, Feyzullah (2010). Türkiye’de Avrupa’da Kolluk Savcı ilişkileri. Çağın Polis Dergisi, 48.sayı <http://www.caginpolisi.com.tr/48/10-11-12-13-14-15.htm> (24.06.2011)

Ata, Oğuz (2012). Düşünce Özgürlüğü. Eğitim ve Kültür Bülteni , [http://www.oguzatabulteni.com/oguz\\_ata\\_bulteni\\_dusunce\\_ozgurlugu-b36.html](http://www.oguzatabulteni.com/oguz_ata_bulteni_dusunce_ozgurlugu-b36.html) (29.06.2013)

Çapar, Selim (2008). Avrupa Ülkelerinde Polisin Hesap Verebilirliği, İdarecinin Sesi <http://www.arem.gov.tr/Arem/defaultarem.aspx?icerik=134> (16.02.2014)

Ergün haber merkezi (2012). [http://www.sabah.com.tr/Yasam/2010/11/12/rusvet\\_kabul\\_etmeyen\\_polise\\_takdir\\_b\\_elgesi](http://www.sabah.com.tr/Yasam/2010/11/12/rusvet_kabul_etmeyen_polise_takdir_b_elgesi) (23.11.2013)

Gül, Kenan (2009). İsveç Polis Akademisi. Bitlis Akademik ,Polis Akademisi Güvenlik Yönetimi Araştırma Merkezi  
<http://gear.pol.tr/Yrd.Do%C3%A7.%20Dr.S.Kenan%20G%C3%9CL-1/%C4%B0sve%C3%A7%20Polis%20Akademisi1.pdf> (08.05.2011)

IHOP. (2007). Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme.  
<http://www.ihop.org.tr/dosya/sozlesme/iskence.pdf> (04.03.2014)

Kuzu, İbrahim Yaşar (2004). Konuğumuz Türkiye ve Avrupa ülkelerindeki Polis Eğitiminin Karşılaştırılması (Hollanda, İngiltere, Fransa ve İtalya örneği) 35. Sayı  
<http://www.cagipolisi.com.tr/konugumuz-turkiye-ve-avrupa-ulkelerindeki-polis-egitiminin-karsilastirilmesi-hollanda-ingiltere-fransa-ve-italya-ornegi/> (21.07.2012)

mynet haber (2012).Avrupa isyanda! Haberi, <http://haber.mynet.com/avrupa-isyanda-662032-dunya/> (08.09.2013)

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık – Mevzuat Bilgi Sistemi  
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=1.5.2709&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> (17.05.2013)

## **EK 1**

### **KOLLUK ETİK İLKELERİ**

#### **GİRİŞ**

Kolluk, bir toplumda hak ve özgürlüklerin korunmasında ve kamu güvenliğinin sağlanmasında toplum hayatı için vazgeçilmez bir unsurdur. Kolluk görevi Anayasa, uluslararası sözleşmeler, kanunlar ve diğer ilgili mevzuata göre yürütülür.

Kolluk Etik İlkeleri, kolluk personelinin görevini yürütürken uyması gereken ilkeleri belirlemek, görevin yerine getirilmesinde adalet, tarafsızlık, dürüstlük, liyakat, saydamlık ve hesap verebilirlik ilkelerine bağlı kalarak halkın güvenini tesis etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Kolluk birimlerinin temel görevi, sorumluluk alanlarında bireylerin hak ve özgürlüklerini koruyarak, güvenliği, asayiş ve kamu düzenini sağlamaktır. Bu onurlu ve saygın görev kolluk personeli tarafından yerine getirilmektedir. Görevin yerine getirilmesinde kolluk personelinin uymak zorunda olduğu davranış kuralları bütünü olan Kolluk Etik İlkeleri her rütbedeki personelin görevini ehliyet ve liyakatle yürütebilmesi için yol gösterici bir rehberdir.

Anayasamız, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi Kolluk Etik İlkeleri Rehberi referans alınarak hazırlanan bu ilkeler, kolluk görevlilerinin kanunların koyduğu kuralları benimseyip uygulamasını sağlayacağı gibi, kolluk personelinin beklenen davranış kurallarının toplum tarafından bilinmesini de sağlayacaktır.

#### **KAPSAM**

Bütün kolluk birimlerinin katkılarıyla hazırlanan Kolluk Etik İlkeleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğünü ve bu teşkilatlarda görev yapan kolluk görevlilerini kapsar.

#### **A- KOLLUĞUN GÖREVLERİ**

**1. Kolluğun temel görevleri şunlardır:**

Bireyin temel hak ve özgürlüklerini korumak,

Emniyet ve asayişi sağlamak,

Kamu düzenini korumak,

Suç işlenmesini önleyici tedbirler almak ve suçla mücadele etmek,

Suçları aydınlatmak ve şüphelileri adli makamlara teslim etmek,

Yardım isteyenler ve yardıma muhtaç olanlar ile tehlike içerisinde bulunanlara yardım etmektir.

## **B- HİZMET ANLAYIŞI**

2. Kolluk birimleri, görev ve hizmetin yerine getirilmesinde hukukun üstünlüğü, kamu ararını gözetme, tarafsızlık, katılımcılık, şeffaflık, hesap verebilirlik, hizmetin sonucuna odaklılık ve sürekli gelişim ilkelerini esas alır.
3. Kolluk birimleri, görev ve sorumluluk alanında toplumun talep ve ihtiyaçlarına odaklanarak halkın memnuniyetini arttırmayı, bu suretle toplumun saygı ve güvenini kazanmayı hedefler.
4. Güvenlik hizmeti her zaman ve herkes tarafından ulaşılabilir olmalıdır.
5. Görevin gerektirdiği istisnalar dışında kolluk kolaylıkla tanınabilir şekilde görev yapar.
6. Devletin yasal icra gücü olan kolluk personeli, bu gücü zaaf içerisinde gösterecek tutum ve davranışlardan kaçınır.

## **C- KOLLUK PERSONELİNİN NİTELİKLERİ**

7. Kolluk personeli, Atatürk ilke ve inkılâplarına, toplumun ve Cumhuriyetimizin temel değerlerine bağlıdır.
8. Kolluk personeli arasındaki ilişki, hiyerarşik yapıya uygun olarak koordinasyon, işbirliği, yardımlaşma, güven, sevgi ve saygı temeline dayanır.
9. Kolluk mesleğine giriş, görevin gerektirdiği nitelikleri tespit etmeyi amaçlayan ve mevzuatla belirlenen objektif ölçütlere göre yapılır.
10. Kolluk personeli, mantıklı karar verir, etkin iletişim kurar, adil davranır ve gerektiğinde inisiyatif kullanır.
11. Kolluk personeli, toplumun yapısını ve hassasiyetlerini bilir; gerekli duyarlılığı gösterir.
12. Kolluk personeli, mesleğinin ve üniformasının gerektirdiği saygınlık ve güvene layık olduğunu davranışlarıyla gösterir.
13. Kolluk personeli görevi dışında meslek onuruna hanel getirecek herhangi bir iş yapmaz ve özel yaşamında mesleki hizmetlerinin tarafsızlığını zedeleyecek davranışlardan kaçınır.
14. Kolluk personeli, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle insanlar arasında ayırım gözetmeksizin tarafsızlık içerisinde hizmet sunar.

## **Ç- EĞİTİM**

15. Eğitim, kolluk personelinin meslek hayatı boyunca devam etmesi gereken kesintisiz bir süreçtir. Bu süreç içerisinde temel eğitim, hizmet içi eğitim ve

uzmanlık eğitimleri, toplumdaki değişim ve gelişime paralel olarak ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde teorik ve uygulamalı olarak verilir.

**16.** Eğitim, mesleğe hazırlamanın yanında kolluk personelinin kültürel ve sosyal açıdan gelişimini de sağlar.

**17.** Kolluk personelinin eğitimi, görev ve sorumlulukları esas alınarak, hizmetin amaçlarına odaklanacak şekilde yerine getirilir.

**18.** Kolluk personeline, demokrasinin temel değerleri ve ilkeleri, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve kolluk etik ilkeleri konularında eğitim verilir.

#### **D- KOLLUK PERSONELİNİN HAKLARI**

**19.** Kolluk personeli, mevzuatla verilen görevler dışındaki hizmetlerde görevlendirilemez. Yetki ve sorumlulukları açık bir şekilde belirlenen kolluk personeli, amirlerinin mevzuata uygun emirlerini yerine getirir. Konusu suç teşkil eden emir hiçbir şekilde yerine getirilmez.

**20.** Kolluk personeline, savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez. Disiplin kararları, kanunda belirtilen istisnalar hariç, yargı denetimi dışında bırakılamaz. Görevine ilişkin suç işlediği iddia edilen kolluk görevlisi avukat tarafından temsil edilme, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir.

#### **E- HESAP VEREBİLİRLİK VE DENETİM**

**21.** Kolluk personeli, eylemlerinden, ihmallerinden ve verdiği emirlerden şahsen sorumlu ve hizmet ettiği topluma karşı daima hesap verebilir olmalıdır.

**22.** Kolluk faaliyetleri, mevzuat dâhilinde yasama, yürütme ve yargı organlarının denetimine açıktır.

**23.** Kolluk personeli aleyhine, usulüne uygun yapılan tüm şikâyetler derhal ve tarafsız bir şekilde soruşturulur. Soruşturma, etkin ve tarafsız yürütüldüğü konusunda şüphe duyulmayacak şekilde sonuçlandırılır ve soruşturma sonucu şikâyetçiye bildirilir.

**24.** Kolluk görevine ilişkin ihbarlar da titizlikle araştırılır.

#### **F- KOLLUK UYGULAMA VE MÜDAHALELERİ**

**25.** Kolluk personeli, görevini yerine getirirken, herkesin yaşam hakkına ve Anayasa'da belirtilen diğer temel hak ve özgürlüklere saygı gösterir.

**26.** Kolluk personeli, kimseyi işkence, eziyet, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı muamele veya cezaya tabi tutamaz. Hiçbir sebep, işkencenin haklılığına gerekçe gösterilemez.

**27.** Kolluk personeli, kanunla öngörülen nedenlere ve yönteme uygun olmadıkça

kimsenin özgürlüğünü sınırlayamaz.

**28.** Kolluk personeli, zorunlu durumlarda ve sadece meşru bir amacı elde etmek için orantılı güç kullanır.

**29.** Kolluk personeli, görevinin gerektirdiği saygınlık ve dürüstlük içerisinde hareket eder. Görevini yerine getirirken tarafsız davranır ve insanlar arasında ayırım yapmaz.

**30.** Kolluk personeli, kanunların öngördüğü haller dışında bireyin özel hayatına müdahale edemez.

**31.** Kolluk personeli, mevzuatta aksi belirtilmediği sürece, edindiği her türlü bilgiyi ve mesleki sırrı korur.

**32.** Kolluk personeli, kişilerin özel hayatlarıyla ilgili olan ya da kişi haklarına zarar verebilecek nitelikteki bilgilerin korunmasına büyük özen gösterir; yasal zorunluluk haricinde bu bilgileri açıklayamaz ve kendisi veya üçüncü kişiler lehine kullanamaz.

**33.** Kolluk personeli, kolluk uygulamalarında, yaşlı, engelli ve çocuk gibi hassas kişilerin durumlarını ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurur.

**34.** Kolluk personeli, görevini icra ederken veya bir olaya müdahale ederken, öncelikle mesleki kimliğini açıklar ve normal şartlarda kimlik gösterir.

**35.** Mesleki onur ve saygınlıkla hareket eden kolluk personeli, kurum içerisindeki her türlü yozlaşmaya karşı tavır alır. Yolsuzluk ve usulsüzlükle karşılaşması halinde yetkisi dâhilinde olanlara müdahale eder; yetkisini aşan durumları üstlerine bildirir.

**36.** Kolluk personeli, görev, unvan ve yetkisini kullanarak kendisi, yakınları veya üçüncü kişiler lehine menfaat sağlamaz; aracılıkta bulunmaz ve kayırmacılık yapmaz.

**37.** Kolluk personeli görevi sebebiyle hediye alamaz ve çıkar sağlayamaz. Kolluk personelinin tarafsızlığını, performansını, kararını veya görevini yapmasını etkileyen veya etkileme ihtimali bulunan, ekonomik değeri olan ya da olmayan, doğrudan ya da dolaylı olarak kabul edilen her türlü eşya ve menfaat hediye kapsamındadır.

**38.** Kolluk personeli kamu bina ve taşıtları ile diğer kamu malları ve kaynaklarını kamusal amaçlar ve hizmet gerekleri dışında kullanamaz ve kullandıramaz; bunları korur ve her an hizmete hazır halde bulundurmak için gerekli tedbirleri alır.

**39.** Kolluk personeli, görevli bulunduğu mülki sınırlar içinde, hizmet branşı, yeri ve zamanına bakmaksızın, bir suçla karşılaştığında suça el koyar; suçun devamını önler; şüpheli ve suç delillerinin tespit ve muhafazasını sağlayarak yetkili kolluğa teslim eder.

## **G- KOLLUK VE YARGI İLİŞKİLERİ**

**40.** Kolluk görevlileri, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına saygılı davranır; adli makamların kararlarına itiraz etmez.



- 41.** Kolluğun gerçekleştirdiği her türlü eylem ve işleme karşı yargı yolu açıktır.
- 42.** Kolluk personeli, soruşturmanın her safhasında adli makamlar ile etkin işbirliği içerisinde çalışır.
- 43.** Kolluk personeli, müdafinin üstlendiği role saygı duyar; gözaltına alınanların “müdafinin hukuki yardımından yararlanma hakkını” etkili biçimde kullanmasını sağlar.

## **H- ADLİ SORUŞTURMALAR**

- 44.** Adli soruşturma, işlenmiş veya işlenmesi muhtemel bir suç ile ilgili makul bir şüphenin varlığı halinde, yetkili makamın emir veya kararlarına uygun olarak, mevzuatla öngörülen yönetime göre yürütülür.
- 45.** Kolluk personeli, suçu mahkeme kararıyla sabit oluncaya kadar, bir suçla itham edilen herkesin suçsuz kabul edilmesi ilkesine göre hareket eder.
- 46.** Kolluk personeli suç ayırımı gözetmeksizin yakalanan kişilere, yakalanma nedeni ve hakkındaki iddiaları öğrenme, susma, istediği bir kişiye yakalandığını bildirme, müdafiden yararlanma ve yakalanmaya itiraz etme haklarının bulunduğu ve bu hakları nasıl kullanacağı hususunda gecikmeksizin bilgi verir ve bu hakların kullanımında yardımcı olur.
- 47.** Kolluk personeli, mağdur ve tanıklara kanun tarafından tanınan hakları hatırlatır ve tehdit altında oldukları durumlarda can güvenliklerini sağlar.
- 48.** Kolluk personeli, soruşturmayı objektif ve adil olarak yürütür; kadınların, çocukların, yaşlıların ve engellilerin özel durumlarına ve ihtiyaçlarına saygı gösterir.
- 49.** Kolluk personeli, gerektiğinde, taraflara soruşturma süresince yapılan işlemleri anladığı bir dille anlatır, ihtiyaç halinde tercümandan yararlanmasını sağlar.
- 50.** Kolluk personeli, gözaltına alınan veya muhafaza altında bulundurulananların kayıtlarını eksiksiz tutar.
- 51.** Kolluk personeli, gözaltına alınan veya muhafaza altında bulundurulanan kişilerin güvenlik, sağlık, temizlik ve uygun beslenme ihtiyaçlarını temin eder.
- 52.** Suç işlemiş olma şüphesi dışında bir sebepten özgürlüğü kısıtlanmış olan kişiler, şüphelilerden ayrı bir yerde tutulur. Gözaltında bulundurulanan ya da özgürlüğünden alıkonulan kadınlar erkeklerden; çocuklar yetişkinlerden ayrı yerlerde tutulur.<sup>10</sup>

---

<sup>10</sup> Sönmez, Nevzat (2014) Polis Mevzuatı Ankara, Seckin Yayıncılık

## **EK 2**

### **AVRUPA POLİS ETİĞİ YÖNETMELİĞİ**

#### **Polisin Amaçları:**

1.Hukuk devletinin geçerli olduğu demokratik bir toplumda polisin ana amaçları:

- Toplumda, kamunun huzurunun, kamu düzeninin ve hukukun üstünlüğünün sağlamak,
- Özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde (AİHS) yer alan, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak ve saygı göstermek,
- Suçu önlemek ve suçla mücadele etmek,
- Suçu ortaya çıkarmak,
- Halka yardım etmek ve halkın hizmetinde olmak.

#### **II.Hukuk Devletinde Polisin Hukuki Alt Yapısı**

2.Polis bir kamu kurumu olup kanunla kurulmalıdır.

3.Polis operasyonları her zaman iç hukuka ve ülkenin kabul ettiği uluslar arası standartlara uygun gerçekleştirilmelidir.

4.Polise yön veren kanunlara halkın ulaşabilmesi (gizli olmaması ve herkesçe temin edilebilir olması), bu kanunların açık ve net kaleme alınması, ihtiyaç halinde, bu kanunların yine halkın ulaşabileceği düzenlemelerle desteklenmesi gerekir.

5.Polis, toplumu oluşturan diğer kişilerin tabi olduğu kurallara tabi olmalı istisnalar ancak, demokratik bir toplumda polisin görevini gerektiği gibi yerine getirmesini haklı kıldığı durumlar için kabul edilmelidir.

#### **III.Polis ve Ceza Adalet Sistemi.**

6.Polis, Savcılık ve Yargı teşkilatı ile ıslah sisteminin yolları arasında net bir ayrım olmalıdır. Polisin bu kurumların üzerinde bir kontrol yetkisi olmamalıdır.

7.Polis yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına kesinlikle saygılı olmalıdır: özellikle meşru mahkeme kararlarına ve mahkeme kararların yerine getirilmesi işlemine karşı bir itirazının olmaması ve kararların uygulanmasına engel olmaması gerekir.

8.Polis, gene bir kural olarak yargısal bir görev üslenmemelidir. Polise verilecek yargısal görevler kanuna uygun olarak verilmeli ve oldukça sınırlı tutulmalıdır. Polis her zaman her türlü işleme karşı yargı yolunu kullanabilmelidir.

9.Polis ve savcı arasında fonksiyonel ve uygun bir işbirliği geliştirilmiş olmalıdır. Polisin bir savcının veya hakimin otoritesi altına verildiği ülkelerde, polis, suç araştırma politikalarına ilişkin ve araştırılan belirli bir suçla ilgili öncelikler hakkında net emirler alabilmelidir. Polis verilen emirlerin gereğinin yerine getirilip getirilmediği ve özellikle araştırmanın seyri hususunda üstlerini düzenli olarak bilgilendirmelidir.

**10.** Polis ceza adaleti sürecinde sanığın avukatının üstelendiği röle saygı duymalıdır. Ve gerekirse özellikle özgürlüğü kısıtlanarak göz altına alınan kişilerin, avukatın hukuki yardımından yararlanma hakkını etkili kullanması için yardım etmelidir.

**11.** Acil haller dışında polis hapisane personelinin rolünü üstlenemez.

#### **IV. Polisin Kurumsal Yapısı**

##### **IV.1. Genel Olarak.**

**12.** Polis hukukun toplumda hakim olması için çalışan ve halka hizmet sunan bir meslek grubu olarak halkın saygısını kazanma amacı olan bir kurum olarak yapılandırılmalıdır.

**13.** Medeni bir toplumda, polis teşkilatı (Asker olmayan) yetkililerin sorumluluğu altında çalışmalıdır.

**14.** Polis kolaylıkla tanınabilir olmalıdır.

**15.** Polis teşkilatı kendisine verilen polisiye görevlerini yerine getirirken diğer devlet kurumlarından bağımsız, yeterli çalışma alanına sahip olmalıdır.

**16.** Polis bütün seviyede yaptıklarından ve ihmallerinden ve altındakilere verdikleri emirlerden şahsen sorumlu olmalı ve hesap vermelidir.

**17.** Polis teşkilatı, teşkilat içinde emir komuta zincirini net olarak oluşturmalıdır. Neticede hangi amirin emrindeki memurların görevlerinde ve kusurundan dolayı sorumlu olacağına karar vermek her zaman mümkün olmalıdır.

**18.** Polis teşkilatı polis-halk ilişkilerini geliştirecek, diğer kurum ve mahalli topluluklarla, sivil toplum kuruluşları ile ve halkı temsil eden diğer kuruluşlarla, etkili işbirliği kuracak ve geliştirecek şekilde organize edilmelidir.

**19.** Polis teşkilatı gizli bilgileri açıklamadan, yerine getirdiği görevler hakkında halka doğru ve tarafsız bilgi sunmaya hazır olmalıdır. Medya ile ilişkileri düzenleyen bir yönerge hazırlanmalıdır.

**20.** Polis teşkilatı amir ve memurlarının dürüstlüğünü ve görevini gerektiği gibi yapmasını sağlamak için, özellikle, AİHS 'de korunan, kişi hak ve özgürlüklerine saygılı olmalarını garanti altına alma adına, etkili tedbirler almalıdır.

**21.** Teşkilat, bütün seviyelerde polisin kötüye kullanılmasını önleyici etkili tedbirler almalıdır.

##### **IV. 2. Polisin Nitelikleri, Eğitimi ve Meslekte Tutulması**

**22.** Polislik mesleğine girişte, polisliğin amacına uygun ve adayın niteliklerine ve tecrübesine göre bir seçim yapılmalıdır.

**23.** Polis mantıklı karar verebilmeli, açık, olgun, adil olmalı iyi iletişim kurabilmeli ve gerektiğinde liderlik ve yönetim kabiliyetlerine sahip olmalıdır. Ayrıca içinde bulunduğu sosyal kültürü ve toplumsal problemleri bilmelidir.

**24.** Ciddi suçlardan dolayı mahkum olanlar polislik mesleğinden uzaklaştırılmalıdır.

**25.** Polis adayları geçmişleri ile araştırılarak objektif ve ayrımcılık gözetmeyen kriterlere göre belirlenmelidir. Ayrıca polisin hizmet ettiği toplumu yansıtabilmesi için toplumun değişik kesimlerinden kadın erkek polis adayları almak teşkilatı politikası olarak benimsenmelidir.

#### **IV.3. Polisin Eğitimi.**

**26.** Çoğulcu demokrasinin temel değerleri, hukuk devleti ve insan haklarının korunması prensiplerine dayanan polis eğitimi, polisin amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik bir program uygulamalıdır.

**27.** Genel polis eğitimi halka olabildiğince açık olmalıdır.

**28.** Genel eğitimi düzenli aralıklarla staj eğitimi ve gerektiğinde, uzmanlık, yönetim ve liderlik eğitimi takip etmelidir.

**29.** Kuvvet kullanma ile ilgili polis eğitimi ile temel insan hakları prensiplerinin sınırları, özellikle AİHS ve içtihat hukuku, bütün seviyelerdeki polisin eğitimine dahil edilmelidir.

#### **IV.4. Polisin Hakları.**

**30.** Polis diğer vatandaşların sahip olduğu aynı medeni ve siyasi haklara sahiptir. Bu haklara getirilecek sınırlamalar, ancak demokratik bir toplumda polisin görevini gereği gibi yapması için gerekli olduğu durumlarda, hukuka ve AİHS'e uygun olarak yapılabilir.

**31.** Polis, kamu hizmetleri olarak, sosyal ve ekonomik haklardan mümkün olduğu kadar yararlanmalıdır. Özellikle, polis, uygun (makul) ücret olmak, sosyal güvenlik ve sağlık imkanlarına kavuşmak, güvenliğini sağlamak adına, polislik görevinin özel karakteri dikkate alınarak, kendisini temsil eden kuruluş kurmak veya bu kuruluşlarda görev alma hakkına sahip olmalıdır.

**32.** Polise verilen disiplin cezaları bağımsız bir kuruluş veya mahkemece gözden geçirilmelidir.

**33.** Kamu Kurum ve Kuruluşları, polisi görevini yerine getirirken karşılaştıkları dayanaktan yoksun suçlamalara karşı desteklemelidir.

## **V.Polis Uygulama ve Müdahaleleri İçin Kılavuz**

### **V.1.Polis Uygulama ve Müdahaleleri İçin Kılavuz :**

#### **Genel Prensipler**

- 34.** Polis ve tüm polis operasyonları herkesin yaşama hakkında saygılı olmalıdır.
- 35.** Polis, hiçbir şart altında, herhangi bir işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı (aşağılayıcı) muamele veya cezalandırma yapmayacak, yapılmasına ön-ayak olmayacak veya tolere etmeyecektir.
- 36.** Polis, kesinlikle zorunlu olan durumlarda ve sadece meşru bir amacı elde etmek için gerekli olan kadar kuvvet kullanabilir.
- 37.** Polis her zaman yapmayı planladığı uygulamaların yasallığını kontrol etmelidir.
- 38.** Polis, üstleri tarafından usulüne uygun şekilde verilen emirleri yerine getirecektir. Ancak yada dışı olduğu açık olan emirleri yerine getirmekten kaçınmak ve bu tür emirleri rapor etmek görevidir.
- 39.** Polis, görevlerini dürüst bir şekilde yerine getirmeli, özellikle de, tarafsızlık ve ayırım-yapmama prensiplerini rehber edinmelidir.
- 40.** Polis, bireyin özel hayatına saygı duyulmasını isteme hakkına, sadece, kesinlikle gerekli olduğu durumlarda ve meşru bir amacı elde etmek için gerekli olduğu derecede müdahale etmelidir.
- 41.** Bireyler hakkında polis tarafından veri toplanması, depolanması ve kullanılması uluslar arası veri koruma prensipleri doğrultusunda yapılmalı, ve özellikle de, yasal, meşru ve spesifik bir amacın gerçekleştirilmesi için gerekli olan ile sınırlı tutulmalıdır.
- 42.** Polis, görevini yerine getirirken, düşünce, vicdan, din, ifade, barışçıl amaçlı toplantı yapma, seyahat etme özgürlük ile mülkiyet hakları gibi herkesin salıp olduğu temel haklara saygı göstermeyi prensip haline getirmelidir.
- 43.** Polis, görevinin gerektirdiği ağır başlılık ve dürüstlük içinde, halka karşı saygılı özellikle de, toplumdaki hassas grupların ihtiyaçlarını göz önüne alarak hareket etmelidir.
- 44.** Polis olaylara müdahale sırasında, normalde, polis statülerini ve mesleki kimliklerini açıklamalıdır.
- 45.** Polis kurum içerisindeki her türlü bozulmaya (mesleği kötüye kullanmaya açık olan davranış biçimlerine) karşı tavır içinde olmalıdır. Kurum içindeki bozulmayı kendi üstelerine veya polis içerisindeki diğer ilgili birimlere bildirmelidir.

## **V. 2. Polis Eylem/Müdahaleleri İçin Kılavuz: Spesifik Durumlar**

### **V.2.1. Polis Soruşturmaları.**

**46.** Polis soruşturmaları, en azından gerçek (işlenmiş) veya işlenmesi muhtemel bir suç ile ilgili makul bir şüphenin üzerine bina edilmelidir.

**47.** Polis, bir suç ile itham edilen herkesin suçluluğunun bir mahkeme tarafından ispat edilene kadar masum kabul edilmesi prensibine göre hareket etmelidir. Yine aynı şekilde polis bir suç ile itham edilen bir kimsenin sahip olduğu belli asgari hakların, özellikle de, kendilerine yapılan itham hakkında hemen bilgilendirilmesinin ve savunmalarını kendi tercihlerine göre, kendileri tarafından bizzat veya bir avukatın hukuku yardımı ile yapılmasının gereğini yerine getirmelidir.

**48.** Polis soruşturmaları objektif ve adil (Dürüst) bir şekilde yürütülmelidir. Soruşturmalar, çocuklar, gençler, azınlıklar ve savunmasız kişiler gibi özel durumları olan grupların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yürütülmelidir.

**49.** 48. madde hatırdaki bulundurulması standart polis davranışlarına ve polis sorgulamalarına ilişkin bir rehber hazırlanması gerekir. Hazırlanan yönetmelikler sorgulamaları yapılan şüpheli veya sanıklara adil bir sorgulama imkanı sağlamalı ve bu kişiler sorgulanma nedenleri ve diğer gerekli konular hakkında bilgilendirilmelidir. Polis sorgulamalarının sistematik olarak kaydı tutulmalıdır.

**50.** Polis tanıkların özel ihtiyaçlarını bilmeli ve özellikle tanıkların tehdit altında olduğu durumlarda, onların korunmasına yönetil kurallara riayet etmeli ve soruşturma sırasında gerekli desteği sağlamalıdır.

**51.** Polis suçun mağduruna, gerekli desteği, yardımı ve bilgiyi sağlamalıdır.

**52.** Polis soruşturma boyunca gerekli olan durumlarda gerekli açıklamaları yapmalıdır.

### **V.2.2. Özgürlüğün Polis Tarafından Kısıtlanması (Yakalama)**

**53.** Kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanmasını mümkün kılan durumlar oldukça sınırlı tutulmalı ve bu işlem gözaltına alınan her bir kimsenin onur, savunmasızlığı ve kişiler ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Göz altında tutulan herkes için bir kayıt tutulmalıdır.

**54.** Polis özgürlüğünü kısıtladığı kişilere özgürlüklerini kısıtlamanın nedenlerini ve onlara yöneltilen suçlamanın ne olduğunu derhal bildirmesi gerektiğini ve yine kendilerine uygulanacak olan prosedür ve haklarının neler olduğunu hiç gecikmeden söylemesi gerektiğini hatırdaki bulundurmalıdır.

**55.** Polis, göz altında bulunan kimselerin, güvenlik, sağlık, temizlik ihtiyaçları ile uygun beslenmelerini temin etmelidir. Polis nezarethaneleri makul bir büyüklükte olmalı, uygun aydınlatma ve havalandırma koşulları ile dinlenmek için uygun eşyalara sahip olmalıdır.

56.Özgürlükleri polis tarafından kısıtlanan kişiler, bu durumlarını, kendi tercihleri olan üçüncü bir şahsa bildirme ve mümkün olduğunda ve tercih ettikleri takdirde, hukuki yardım alma ve bir doktor tarafından muayene edilme haklarına sahiptir.

57.Suç işlemiş olma şüphesinden ayrı bir nedenden dolayı özgürlüğü kısıtlanmış olan kimseler, şüpheli olarak tutulan kimselerden ayrı bir yerde tutulmalıdır. Göz altına alınan bayan ve erkekler gibi, yetişkinlerle çocuklar ayrı yerlerde bulundurulmalıdır.

#### **VI.Sorumluluk ve Polisin Kontrol Edilmesi.**

58. Polis, devlete, vatandaşa ve onların temsilcilerine karşı sorumlu olmalıdır. Polis, etkin bir kontrole tabi olmalıdır.

59.Devletin polisin üzerindeki kontrolü yasama, yürütme ve yargı güçleri arasında bölüştürülmelidir.

60.Kamu otoritelerinin, polise yönelik şikayetlerin araştırılması noktasında takip edilen prosedürün etkin ve tarafsız işlediği konusunda kişilerin bir şüphesi olmamalıdır.

61.Toplum ile polis arasında karşılıklı iletişim ve anlayış üzerine kurulu, sorumluluk mekanizmaları geliştirilmelidir.

62.Üye ülkelerde, bu dokümanda sunulan prensipler üzerine kurulu etik yönetmeliği ve / veya polisin davranış yönetmeliği geliştirilecek ve uygun kurumlar aracılığı ile bunlar izlenecektir.

#### **VII.Araştırma ve Uluslar arası Yardımlaşma.**

63.Üye ülkeler hem polisin tarafından hem de dış kurumlar aracılığı ile, polis üzerinde araştırmalar yapacak ve yapılan araştırmaları teşvik edecektir.

64.Polis etiği ve polisin insan hakları yönü üzerindeki uluslar arası yardımlaşmalar desteklenmelidir.

65.Bu tavsiye dokümanının prensiplerini kolaylaştırma ve uygulama metotları Avrupa Konseyi tarafından dikkatlice incelenmelidir.<sup>11</sup>

---

<sup>11</sup> Sönmez, Nevzat (2014) Polis Mevzuatı Ankara, Seckin Yayıncılık

## ÖZGEÇMİŞ

09.07.1979 Orhangazi doğumludur. İlkokulu Yalova Yusuf Ziya İlköğretim Okulu Ortaokulu da Balıkesir Burhaniye Nadir Tolun Ortaokulu Liseyi de Kocaeli Körfez Mustafa Kemal Lisesinde okudu. 2002 Yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesinden mezun olduktan sonra iş hayatına atıldı. Kocaeli’nde Rotam Reklam Ajansında daha sonra da Aypa Yayıncılık ta farklı birimlerde görev aldı. 2007 Yılında Emniyet Genel Müdürlüğü’nün Sınavını kazanarak 6 (altı) ay Polis okulunda okudu.2008 Yılı’nın Mart ayında İstanbul Emniyet Müdürlüğü kadrosuna atandı. İlk olarak Kartal Yakacık Şehit Aydın Barış Polis Merkezi’nde görev yaptı. 2010 yılından bu yana da İstanbul Emniyet Müdürlüğü Deniz Limanı Şube Müdürlüğü kadrosunda Polis Memuru olarak çalışmaktadır.